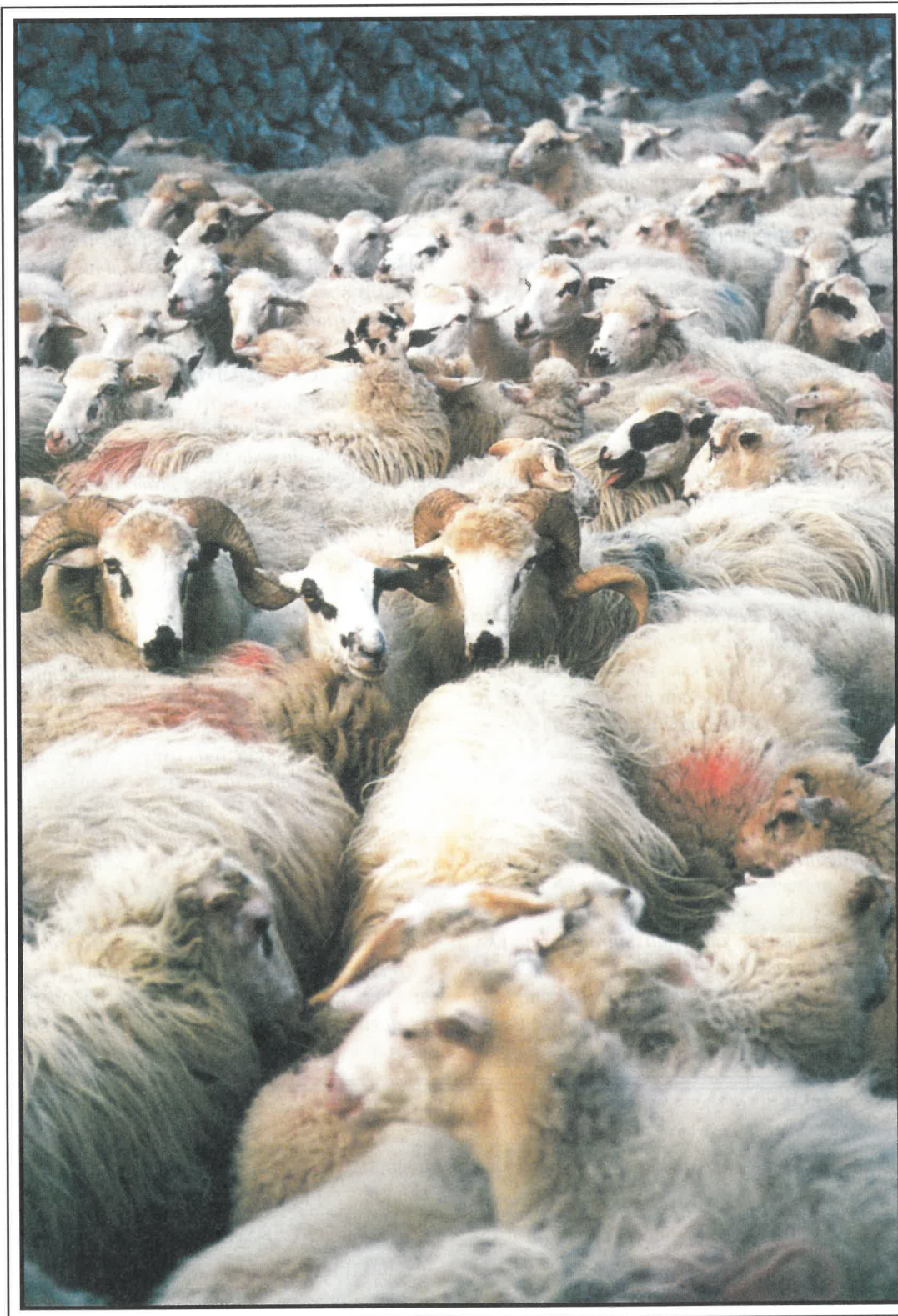

Puntarski fuoj

BROJ 10 • GODINA 6 • Lipanj 2010. • Zavičajno društvo "PUNTARI" Punta Križa • BESPLATNI PRIMJERAK

ISSN 1845-4593

9 771845 459001

Nada Hovan

BESEDA NA POČETKU

Poštovani čitatelji »Puntarskog foja«

Zajedno smo po deseti put. Zadovoljni što smo uspjeli u našem prvotnom naumu. Pokrenuti glasilo koje će informirati članstvo Zavičajnog društva »Puntari«, povezati Puntare u selu i one rasute diljem svijeta te sve ljude dobre volje koji Puntu vole i nose u srcu.

Više od šesto primjeraka »Puntarskog foja«, od travnja 2006. godine, dva puta godišnje, redovito dolazi u Vaše ruke i ulazi u Vaše domove. List je s vremenom, osim u našim puntarskim obiteljima, postao tražen i s nestrpljenjem iščekivan i izvan Punte, naročito u Nerezinama, Lošinj u Cresu. Čitaju ga mnogi diljem Hrvatske i željno očekuju naši iseljenici u Italiji, Americi, Australiji.

Vaše pohvale, želja za suradnjom, Vaši prijedlozi i ideje, kao i sugestije, primjedbe i dobronamjerne kritike, govore nam da smo u svom početnom naumu uspjeli.

Predstavljanje svakog novog broja postalo je gotovo nezaobilazno na proslavama naših dvaju najvećih blagdana, na Jedrijenu i Ivanju. Uz onaj primarni duhovni dio, kada slavimo našeg nebeskog zaštitnika i suzaštitnika, »Puntarski fuoj« nas tih dana obogaćuje i u onom drugom, svjetovnom dijelu našeg života.

U »Puntarskom foju« pišemo o prošlosti i sadašnjosti te s pogledom u budućnost. Pišemo o našem puntarskom čovjeku, o njegovom trudu i mukama. Bilježimo što se u selu tijekom godine pozitivno dogodilo i učinilo. Trudimo se od zaborava sačuvati našu »besedu i užuancu«. Pišemo »kako se delalo«, od sira, vrše, lese, sapuna, ulja, do toga kako se »seklo bošak, delalo japnenice i karbun«. Potičemo da se ono pozitivno iz prošlosti ne zaboravi i kako to primijeniti danas u našim suvremenim uvjetima življenja. Do sada smo opisali kako se uzgajao i koristio buhač, lajnstik, vrijes, javorika, planika, kako se uzgajala maslina, vinova loza, smokva, mugruanj ili murva.

Prikupili smo i objavili veliki broj starih fotografija naših predaka te tako obnovili spomen na njih. Pisali smo o našoj predivnoj narodnoj nošnji, o koledi i rabotama. Pisali smo i opisali sve naše vale i valice, lokve i belehe. Zabilježili smo kako su se naši puntari veselili, zabavljali, svirali harmonike, mandoline i imali tamburaški orkestar.

Istražili smo kako se u Puntima počeo razvijati turizam, kako je selo elektrificirano i kako se gradio put od Osora do Punte Križa. Objavili smo više starih dokumenata koji na najbolji

način svjedoče o negdanjem načinu življenja. Uspjeli smo do sada sačiniti rodoslovlja dviju puntarskih obitelji.

Prikupili smo i obradili sve dostupne dokumente i svjedočanstva o pastirskom stanu na Parhavcu te pokrenuli inicijativu da se započne s obnovom kapele Svetog Antona na Parhavcu. Objavili smo više priloga o arheološkim lokalitetima na području Punte Križa, kao što su Jamina Sredi, Sveti Platon, Parhavac, Maslovnik, Vela Straža.

Od prvog smo se broja trudili da što više tekstova bude napisano »po našu«, na našem izvornom hrvatskom dijalektu čime smo naročito kroz naše stalne rubrike »Če je če i kako se če zove« i »Kantunić od besijed« te uz šale i pjesme, također pisane dijalektom, učinili mali početni korak u očuvanju te spašavanju od zaborava i izumiranja našeg narječja.

Radili smo tiho, samozatajno, iz ljubavi prema Puntima i njezinim ljudima, te nam sada, nakon ovih deset brojeva i tiskanih preko četristo stranica tekstova dozvolite da se pomalo i pohvalimo, nabrajajući o čemu smo sve pisali. Naš temeljni i primarni motiv bio je i ostaje isključivo rad za dobrobit našeg sela i otoka.

Sve što smo do sada postigli bilo bi nemoguće da nismo od samog početka, već od prvog broja, naišli na podršku i pomoć velikog broja Vas, naših čitatelja. Stoga jedno veliko, veliko hvala svima koji su nam pomogli. A Vi ste nam dragi čitatelji pomogli na mnoge načine. Mnogi pišući priloge, a takvih je do sada bilo više od pedeset. Brojni su nam ustupili fotografije, dokumente, puno njih je s nama podijelilo svoja sjećanja i uspomene. Hvala svima koji su nam pomogli upućujući nam riječi podrške i ohrabrenja da ne posustanemo.

Veliku zahvalu upućujemo svima koji su nam u ova vremena, bremenita teškoćama, financijskim donacijama pomogli i time omogućili da list redovito izlazi.

Često smo se i mi, u uredništvu, ponajviše u trenucima kada su nas pritiskale teškoće, ponajviše novčane, pitali kako dalje. Dosadašnja su nas iskustva naučila da se svi problemi mogu prebroditi samo upornim radom, zalaganjem, odricanjem a ponajviše slogom i zajedništvom svih nas Puntara i onih koji Puntu vole. Uvjerili smo se u ovih pet godina da samo složno i zajedno možemo učiniti mnogo za našu Puntu i za naš otok.

Zajedno s Vama tim ćemo putem i nadalje nastaviti nastojeći da uz poštovanje prema našim precima, našim potomcima ostavimo više od ovoga što smo mi od njih baštinili.

Uredništvo

Foto naslovnice: Nadir Mavrović

PUNTARSKI FUOJ – GLASILO ZAVIČAJNOG DRUŠTVA
»PUNTARI« PUNTA KRIŽA

Mali Lošinj, Trg Zagazinjine 1

Tel.: 051/231-019 • Fax: 051/231-011

Glavni i odgovorni urednik: Ljubo Galjanić

Uredništvo: Branko Kučić, Franko Kučić, Ivan Lovrić,
Leonardo Marušić

Izdavač: LEO-COMMERCE, D. Cesarića 32, tel: 625-910

Tiskano u Hrvatskoj. – Naklada: 650 primjeraka.

Tekstove prepisivali: Jasna Perković, Nedjelko Lufčić.

PUNTARSKI FUOJ DESETI PUT

NEMJERLJIV DOPRINOS TRUDU I DOSTOJANSTVU OTOČKOG ČOVJEKA

Glasilu zavičajnog društva PUNTARI iz Punte Križa - »Puntarski Fuoj«, ugledao je svjetlo dana prvi put u travnju 2005. godine, pa bilježi, u povodu desetog broja, i mali jubilej - petu godinu redovitog tiskanja naizmjenice, u ljeto za sv. Ivana, a ujesen za sv. Andriju, puntarskih zaštitnika i suzaštitnika, ujedno najvećih blagdana ovog kraja na najjužnijem dijelu otoka Cresa. Od prvog broja je list zahvatio širok broj tema svakidašnjeg života na otoku kroz stoljeća, te je iz broja u broj povećavao količinu i raznolikost, tako da se već može govoriti o svojevrsnoj enciklopediji (četiri stotine tiskanih stranica!) čijem su stvaranju doprinijeli brojni vrijedni autori od kojih su mnogi prvi put napisali i objavili svoje uspomene, iskustvo, pjesme, fotografije i mišljenje.

Koliko je bilo tema, koliko autora, to najbolje znaju oni koji su list zamislili i onda svakodnevno brinuli o njegovoj realizaciji. Zato ja neću ulaziti u statistiku već želim reći koju riječ o tom, za naše prilike, velikom izdavačkom pothvatu, čiju vrijednost ćemo shvaćati bolje kako vrijeme bude odmicalo i kako će nastajati oni koji su svojom suradnjom trajno zabilježili svoje vještine, znanje, sjećanja...

Dakako, uredništvo, koje čine Branko i Franko Kučić, Ivan Lovrić i Leonardo Marušić, na čelu s glavnim i odgovornim urednikom Ljubom Galjanićem, uložilo je više od drugih Puntara u stvaranju Puntarskog foja, koji je postao tražen među otočanima i otočkim iseljenicima, ali ne samo među njima, i čiji se svaki slijedeći broj s nestrpljenjem očekuje. No, duša lista ipak je Ljubo Galjanić, koji najviše u njega ulaže, koji za list živi i traži teme i autore. A nije lako naći

autore, pa je najviše napisao sam, mnogo puta iznimno nadahnut iz ljubavi, volje i osjećaja za život, rad, ljude i običaje, i vjeru Puntara, koji su izdržali i opstali na otočnom kamenjaru, prilagodivši se kraju i moru, radeći posnu zemlju, stvarajući vapno iz kamena, a ugalj iz drva crnike, od drva za ogrjev, lese, žetice, barkijuači, krošnja i čivijera, manig ot sekire, manig ot motike. Sadili su Puntari žito, povrće, vinograde, masline, gradili su gromače i trijebili kamen s crvene zemlje. Iskopali su cisterne za vodu kišnicu, čistili i čuvali lokve, jer voda je više od zemlje i mora, i bez vode ne mogu ni sadnice, ali ni čovjek ni blugo.

No, za sve to i još toliko toga što ne spomenuh, a važni su za svagdašnji život na otoku, ne bi se znalo i sačuvalo da se nije zapisalo, tiskalo i tako otelo zaboravu. Ne bi ni bilo u redu da sve te muke, teško stečeno iskustvo, radosti i žalosti svakodnevnice, zaboravimo kao da ih nije bilo, kao da se nije desilo. To bi bilo neoprostivo, da ne kažem kulturna i ljudska sramota. Zato je toliko više vrijedan napor Puntara da kroz svoj list spase od zaborava i sačuvaju spomen na trud i muke ljudi koji su, zajedno sa zatečenom zemljom, šumom, morem, kamenom, našli zajednički jezik suživota i dostojanstva, jer nije bilo važno koliko se imalo, što se oblačilo, tko je bio ljepši i jači, već je na prvom mjestu po vrijednosti bio moral, čestitost, poštenje. I najmanji, i najslabiji, imao je svoje dostojanstvo i svoje mjesto u društvu. Kultura življenja, kultura ophođenja, poštovanja i uvažavanja, stvari koje su sticane teškom mukom u dugom hodu kroz povijest, ali i u odnosu s prirodom, koju se isto poštovalo, jer je od prirode koja je okruživala naše stare,

IZ SADRŽAJA :

Jedriježna 2009.	4	Ivo Brizić - svjetski priznati maslinar	25
Godišnja skupština	5	Štarkavac - Kozlac	26
Moja vnučica Laura	7	Strig - striža ovaca	28
Susret suradnika »Puntarskog fuoja« na Smriječju ..	8	Tradicijsko ovčarstvo otoka Cresa	33
Uklonjena je VIP-netova antena na Varošu	9	Krošnja	34
Radovi na crkvi sv. Antona opata	10	Sportski uspjesi Daniela Gospića u 2009. godini ..	37
Gradine	12	Zlatni lav s otoka	38
Prvi katastar Punte Križa	16	Tarokalo i tarokuja	40
Cesta za Puntu Križa	18	Zis čin je najboja palenta	41
Štuorija od Smriječija	20	Pjesme	42
S kle voda f Punte	21	Sponzori	43
Puntarski povijesni fotoplov	22		

stvaran temelj življenja i samo ih je stoljetno iskustvo u tom skladu s prirodom moglo održati. Stoga se upravo prema toj i takvoj prirodi puntarski čovjek odnosio s poštovanjem i ljubavi (onda se još nije znalo za održivi razvitak!), onda se pratilo sunce i mjesečeve mijene, godišnja doba i blagdane vjerske i obiteljske, onda su kumovi i fjoci imali trajno jedan sadržajan odnos, a tako i unuci spram djedova, djeca spram svojih roditelja. Znanje i iskustvo prenosilo se s koljena na koljeno naraštajima, živa riječ je zlata vrijedila, više od svih potpisa i pečata. Onda se znalo i poštivalo Božje zapovjedi, čuvalo se od smrtnih grijeha, molilo u nevolji ali i u sretnom trenutcima. Onda je čovjek umoran od teškog rada dolazio u svoj dom, gdje je dobro spavao, svjestan da je učinio koliko je mogao i što je mogao. A djeca su rasla i odrasla. Netko je ostao s roditeljima, drugi su odlazili u svijet. I u svijetu, nekad tuđem i teško razumljivom, svojim su moralnim i radnim navikama stekli Puntari i poštovanje i razumijevanje

nove sredine, susjeda drugih kultura i navika i kolega na poslu s mnogih svjetskih strana.

Puntarski fuoj mora ustrajati u svom postojanju upravo iz potrebe vrednovanja uloženog truda, ali i sjećanja na brojne neimare, nekad i neznane, koji ostaviše svoj trag riječju i djelom.

Možda bi bilo dobro da se uredništvu priključi i koji mlađi član, ako takvih ima, koji nosi u sebi, u svojim genima, poruke koje slute da bi Punta Križa i Puntari mogli opstati i u stoljećima koja dolaze, svim promjenama unatoč. Već dosad je Puntarski fuoj ispunio jednu potrebu, jednu prazninu, a kao što se vidi, tema ima bezbroj i sve su bitne, pa i svaki i najmanji podatak ili kratki pjesnički stih, dragocjen su dotok potoku spomena, skrbi i ljubavi.

Neka ovaj deseti Puntarski fuoj bude dobar znak za još mnoge Foje. Čestitam.

Juliano Sokolić

JEDRIEJNA 2009.

Duan Svijetoga Andreje, protetura našega sela, slavi se od vavek, od kada se mi i naši stuari spominjamo. Bluagdan je to ki se ne more zaboravit ni zatart. Bluagdan je to ki Puntu stepli vaf hluadne zime i koga svi vaf Punte željno očekuju. Veli je to bluagdan na koga će vaf Punte prit svaki ki Puntu voji samo ko more, bil blizu ol dalgo. Oni ki su sila dalgo od svoje Punte, vaf Tualije, Merike, zovu, pitaju i interesuju se če je na Jedriejnu bilo i kako je pasalo. Njin je najteže aš koreni ih potiježu i sarce zove a život i usud su ih dalgo ponesli. Zato najveć za njih a onda i za nas ki smo na Jedriejne bili, napisat ćemo dvije, tri rige da se ne zaboravi i da oni ki nisu bili almeno ovako budu snami.

Tanac je bil sebotu večer, na dvajsetiosan novijembra na skule. Vrijeme je bilo kako i na svaku Jedriejnu, zima, vetar, daž. To je tako aš je i štajun takov. Šala na skule je bila palna najveć mludaih ki su se do jutra divijertili. Sviril je Fredi, tuancalo se i kantalo. Tako i vajua bit, aš na mlajin svijet ustuaaje. Bila je i lutrija zis sila vrijednih premiji i sve je pasalo lijepo i veselo.

Ponedijej, na trejset novijembra, na Jedriejnu, kada se vaf Punte Križa, kako i na Unijah slavi svijeti Andreja, već su se od jutra pošneli pokupjat judi. Selo kako da se zbudilo, oživelo. Svi judi obalčeni de fešta, kuntijenti. Oni ki žive vaf Punte aš su in prišli oni kih in je druago vit a oni ki su zvanka prišli kuntijenti da su vaf svojien selu. Na četire i puol popuolne bila je misa. Već se je sprijed crijekve videlo da je vaf Puntu prišlo puno judi zis Osora, Nerezin, Ustrin, Lošinja. Misil je don Mate Žic i sve je pasalo kako vajua.

Kako i svako leto na Jedriejnu smo i uof put duali vanka naš »Puntarski fuoj«, deveti bruoj. Po mise su svi šli do skule, šala se je najedanput napalnila i više od puol ih je moralo stuat na nogah. Vaf šale smo udelali jenu mualu izložbu od arnuazi za delat sir kih smo našli po konobah i tako ih spasili da ne budu zaboravjeni, a sve to na spomen naših vrijednih žijen ke su uz sve druge silne posle vaf kuće i okolo kuće delale još i sir. Tako su oni mlaji, ki se toga ne spominjaju mogli vit late za mlijest, klatačić, taci, žitice, žeci i tarejići.

Fešta je na skule pošnela zis meščičen . Zasviril je Dario a

pokle su nan uon i Ferdi zakantali po našu i razveseleli sarce i dušu. Onda je svih pozdravil Franko, predsjednik našeg društva, pa Ranko, predsjednik Mjesnog odbora a po tuon nan je lijepe besede uputila Ana Kučić, zamjenica gradonačelnika Grada Malog Lošinja. Na kraju je Ljubo, urednik foja rekao besedu, dvije od novoga foja, zahvalil svin ki su neš

napisali i svin ki su duali šoldi za ga šampat pa su onda fuoj dobili svi ki su na skule bili. Po tuon smo svi još neko vrijeme ustali skupa, pojeli bokunić slatkoga, popili bićerin rakije ol žmuj vina, počakulali, zakantali i na finjtku šli doma kuntijenti da smo i ovu Jedriejnu lijepo pasali i veseli da se naše užuanice nisu i nijeće zatart.

GODIŠNJA SKUPŠTINA

Dana 1. svibnja u prostorijama područne osnovne škole u Puntići Križa, održana je godišnja redovna skupština Zavičajnog društva »Puntari«. U školskoj dvorani okupili su se brojni članovi Društva i aktivno sudjelovali u radu skupštine.

Izvjeshće o radu za 2009. godinu i plan rada za 2010. godinu podnio je predsjednik Društva Franko Kučić, a

financijsko izvješće za prošlu godinu i financijski plan za ovu godinu izložio je tajnik Branko Kučić.

Uz raspravu i više korisnih prijedloga predloženi su dokumenti jednoglasno usvojeni.

Radi informiranja svih onih koji skupštini nisu mogli prisustvovati donosimo u cijelosti Izvjeshće o radu za 2009. godinu.

IZVJEŠTAJ

O RADU UPRAVNOG ODBORA NA PETOJ REDOVNOJ SKUPŠTINI

Prije šest godina osnovali smo Zavičajno društvo »Puntari« Punta Križa u želji da okupimo Puntare koji žive izvan mjesta Punte Križa, a voljni su dio svog vremena posvetiti očuvanju prirodnih i kulturnih vrednota područja Punte Križa, i koji će se zajedno s mještanima Punte Križa uključiti u uređenje mjesta i poboljšanje uvjeta života na tom području.

U protekloj godini Upravni odbor društva održao je 5 sjednica na kojima se raspravljalo o provođenju programa rada za 2009. godinu, kao što su:

- financijski plan i praćenje aktivnosti u provođenju programa rada društva,
- organizacija fešte za Ivanju,
- financiranje i izdavanje »Puntarskog foja«,
- narudžba radova na uređenje zida oko cisterne ispred crkve u Puntići Križa,
- provedba zaključka s 4. redovne skupštine društva u svezi uklanjanja VIPnet antene na Varošu,

- sufinanciranje preslaganja gromače od cisterne kol crijekve do nove trafostanice,

- izbor najpovoljnijeg ponuđača za obnovu krova i izvedbe drenaže na crkvi Sv. Antuna Opata, te sklapanje Ugovora s »Kapitel« d.o.o. iz Žminja za izvođenje tih radova. Izbor nadzornog organa dipl. ing građ. Maria Hofmana iz Malog Lošinja,

- osiguranje sredstava za radove na crkvi Sv. Antuna Opata,

- u više navrata raspravljalo se o obnovi porušenih gromača u samom mjestu Punte Križa i otkuda za to osigurati sredstva.

Na našu inicijativu lovačko društvo »Halmac« iz Nerezina organiziralo je akciju čišćenja makije ispred prostora crkvice Sv. Antuna Opata,

Naši su se članovi Ivan Lovrić i Ljubo Galjanić uključili u aktivnostima Društva naša djeca u obilasku lokvi, prezentacije izrade lesa, i prezentacije izrade varšica, čime je naše

društvo dobilo na značaju u promicanju očuvanja prirodne i kulturne baštine ovoga kraja.

Ivo Lovrić s izradom vršica i ponudom vlastitih smokvenjaka, te Ljubo Galjanić s lesama i svojom rakijom sudjelovali su na više prezentacija koje je organizirala Turistička zajednica grada Malog Lošinja.

Provedba zaključka s prošlogodišnje Skupštine društva da u zajednici sa MO Punta Križa uputimo peticiju Ministarstvu zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva kojom se traži da provede svoje Rješenje o uklanjanju VIPnet antene, uz angažiranje i nadležnih službi Grada Malog Lošinja imalo je za rezultat da je antena uklonjena s Varoša dana 08. srpnja 2009. godine.

Nakon više godina nastojanja da pristupimo obnovi crkvice Sv. Antuna Opata na Parhavcu, konačno je u vremenu od 29. ožujka do 8. travnja 2010. godine izvedena prva faza radova, a to je obnova krova i izvedba drenaže oko crkvice, kao i ispuna otvorenih fuga na vanjskoj fasadi.

Ovo smo uspjeli učiniti samo zato što su konzervatori odustali od svog prvobitnog zahtjeva da krov mora biti pokriven kamenim škrilama, odnosno da se može prekriti starim kanalicama. Za izvedbu radova zatražili smo od 5 ovlaštenih izvođača da daju svoju ponudu. Ponudu su dala samo dva izvođača i to »Kapitel« d.o.o. iz Žminja i »MGA« d.o.o. iz Metkovića, a kao najpovoljnijeg izvođača izabrali smo »Kapitel« iz Žminja s ponudom od 138.415,59 kn, dok je MGA iz Metkovića dao ponudu u iznosu od 154.010,00 kn. Nakon što je na ponuđeni troškovnik konzervatorski odjel u Rijeci dao suglasnost, potpisali smo Ugovor o izvođenju radova i izabrali nadzorni organ u osobi dipl.ing.građ. Maria Hofmana. Radovi su izvedeni uz nadzor ovlaštenih osoba Konzervatorskog odjela u Rijeci i nadzornog organa. Po okončanoj situaciji vrijednost izvedenih radova iznosi 132.866,42 kn, a nadzor 2.400,00 kn, što znači da ukupna vrijednost radova iznosi 135.266,42 kn.

Sredstva za navedene radove osigurana su:

- iz proračuna Grada	40.000,00
- iz proračuna PGŽ	30.000,00
- iz donacija pravnih i fiz. osoba	37.850,00
- vlastita sredstva	22.520,00

Sada slijedi daljnje angažiranje na prikupljanja sredstava za drugu fazu radova, a to je: sanacija unutarnjih zidova uz prethodno uklanjanje cementne zakrpe, desalinizacija unutarnjih i vanjskih zidova, a zatim žbukanje dijelova gdje je uništena izvorna žbuka.

Sada za Ivanju prezentirat ćemo 10. broj našeg glasila »Puntarski fuoj«. Smatram da je to veliki uspjeh za naše društvo, u prvom redu jer smo s njim došli u svaku kuću naših puntara u tuzemstvu i inozemstvu, kao i kod svih onih koji rado žele imati vezu s Punta Križom. »Puntarski fuoj« otvorio je mnogo tema o nekadašnjem i sadašnjem življenju Puntara i mogućnostima koje nekadašnji način iskorištenosti prirodnih resursa ovoga kraja i danas pruža mogućnost osiguranja zarade i egzistencije u Puntu Križa. Jednom riječju, ukazali smo na održivi razvoj. Jedna od najvećih vrijednosti »Puntarskog foja« je očuvanje kulturnog identiteta stanovnika područja Punte Križa u pisanoj riječi na

našem puntarskom dijalektu, i opisanim alatima i zanatima naših predaka. Čestitam uredniku Ljubi Galjaniću i Branku Kučiću na zalaganju, upornosti i ljubavi u pripremi i uređenju ovog našeg glasila i zahvaljujem na njihovom velikom volonterskom doprinosu u ostvarenju ovako velikog projekta za naše društvo. Velika hvala Leonardu Marušiću, odnosno Leo-commerce d.o.o., na lektoriranju i tiskanju »Puntarskog fuoja«. Hvala i svima onima koji su se upustili pisati za »Puntarski fuoj«. Hvala svim dosadašnjim sponzorima jer bez njih ne bi mogli tiskati ovo naše glasilo.

Pored nabrojanih aktivnosti, održano je više razgovora u Gradu, TZG, Županijskom zavodu za održivi razvoj, Konzervatorskom zavodu u Rijeci, Lošinjskom muzeju, Javnoj ustanovi »Priroda« u Rijeci, a sve u svezi ostvarivanja pojedinih prijedloga i aktivnosti značajnih za očuvanje prirodnog i kulturnog identiteta područja Punte Križa.

Za financiranje potreba u realizaciji naših programa javili smo se na natječaje koje su raspisali Grad Mali Lošinj, PGŽ, Ministarstvo kulture, Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture, Zaklada Adrias grupa i dr. te drugim pravnim i fizičkim osobama.

Sredstva smo dobili od Grada Mali Lošinj, Ministarstva mora, prometa i infrastrukture, PGŽ, TZG Mali Lošinj te od sponzora za Puntarski fuoj, i donatora za obnovu crkvice Sv. Antuna Opata. Svima se njima zahvaljujemo.

Očekujemo teškoće u financiranju nekih naših aktivnosti s obzirom na krizno razdoblje koje je pred nama. Tako je za ovu godinu Grad Mali Lošinj smanjio dotaciju od 15.000,00 na 7.000,00.

U proteklom razdoblju imali smo dobru suradnju s Mjesnim odborom Punta Križa. Često smo kucali na ista vrata tražeći pomoć i financijska sredstva za pojedine aktivnosti.

I mi i MO nismo zadovoljni odnosom Grada prema mjestu Punta Križa jer se znatno veća sredstva sa područja Punte Križa uplaćuju u proračun Grada i TZG od onoga što se u ovo područje vraća, i nema dovoljno sluha da se stvore uvjeti mladima iz Punte Križa da tu ostanu i nastave živjeti i stvarati nove obitelji.

Zabrinuti smo zbog šteta od divljih svinja. Prateći istu situaciju na cijelom otoku Cresu i Krku i dosadašnje angažiranje i ukazivanje nadležnim institucijama o problemu koji ugrožava ovčarstvo i ostalu poljodjelsku djelatnost te ima utjecaja na poremećaj bioraznolikosti ovoga kraja, i može imati štetnih posljedica u turizmu koji je sada osnovna gospodarska djelatnost, nije dalo rezultata. S ovom problematikom obratili smo se nadležnim ministarstvima i samoj predsjednici vlade. Nadajmo se da će sadašnje angažiranje gradova Malog Lošinja i Cresa na traženje uključivanja svih nadležnih u uklanjanje divljih svinja imati pozitivne rezultate.

Na kraju želim istaknuti da Zavičajno društvo »Puntari« ima sada 167 članova. Ovo je lijep broj i potvrda da Puntari žele očuvati ambijent i prirodni identitet Punte Križa, kao i sve ono što su naši preci izgradili, očuvali i njegovali te nama ostavili na korištenje i obvezu da i mi to očuvamo i oplemenimo.

Pozivam sve članove Društva da se više angažiraju u provedbi programa rada društva, i svojim prijedlozima i

neposrednim učešćem pomognu realizaciju istog. Nazovite mene ili bilo kojega drugog člana upravnog odbora društva

kada imate neki prijedlog ili rješenje nekog pitanja značajnog za društvo.

U Puntí Križa, 01. 05. 2010.

MOJA VNUČICA LAURA

Preť nekoliko dnevi bila je vaf mojen naručju, klala je gluavu na moje rame i gjedala svuoga nona kako čakulua . Sav kuntenat daržual sen ju, gjjedala me zis muodrin očičimi, a onda je duala ruke noni Snježani i šla kol nje.

Rodila se moja vnučica Laura i šubito sen se spomenul moje none Žuve kua je vaf karsele od vešte vavek daržala bonboni ako joj praunuci pridu blizu. Tako ću morat i ja, samo će štolveri više nisu kakovi su bili vaf naše mladosti.

Taknula je muoj parst i stisnula ga, a ja sen puartil šubito na Jugo reć cijelon svijetu da sen nono.

Sve se je promenilo, mi imamo čuda godišć, a bili smo deca kua su se igrala na Varošu.

Moja vnučica Laura mora prit vaf Puntu, videt kede smo se rodili, kako smo rasli i kako smo morali puartit , pasat Kaluanku i puoć put Osora i dalgoga svijeta.

Mora vit cimituorij moje mladosti, tamo je moja mater Klara, moja nona Žuva , buarba Fiore i čuda njih kih sen poznavual.

Laura mora plavat na Ulu, skočit zis rive i njorit okolo, puoć na obed vaf oštariju od Zlatka na Poguanu , puoć hodeć na

Peski, videt Opatiju i Bale kede smo bruali gruoziye, ma gruoziya više ni,, lokvu Bušuansku i stuaru skulu kamo smo svi hodili učit i igrali se graničara.

Laura mora videt i Dragu, Mikložuan , Parhavac i Smriječje, moran joj pokazat i Loze kede je pual engliješki aeroplan vaf druge gvijere mondijale, a pilota je tijendila moja mat.

Moramo se kuntrat kol crijekve, pokazat ću Lauri kako je Nevio Kosić kjencal, kede je bilo naše mesto vaf buanku, kako sen bil ministrant popu Depikolozvaneu.

Moja Laura ima šest meseci, ima devet kili, nono i nona kuntijenti, muoj sin i njegova Anamarija još i više.

Kada sen bil muali užual mi je Osip Matušuan reć kada smo hodili kalat mreže :« Muali hodi doma i reci matere » Ja sen dobar ribar ma kada su marete rigan«, a ja se ufan da će moja vnučica Laura pasat sve nevere i vavek imet vremena za prit kol nona i none.

Još malo je Vazan, a mi ćemo ga parvi put pasat zis našu vnučicu.

Fiore Zorović

SUSRET SURADNIKA »PUNTARSKOG FOJA« NA SMRIJEČJU

Na Smriječju, na prekrasno obnovljenom stuanu Flavije, Ferdija i Branka, u popodnevim satima, osmog svibnja, okupilo se poveće društvo.

Bili su to svi oni koji su u dosadašnjih deset tiskanih brojeva »Puntarskog foja« pišući priloge osobno doprinijeli da on redovito izlazi.

Susreli smo se da bismo zahvalili svima koji su odvojili dio svog slobodnog vremena i s ljubavlju za svoj kraj napisali pjesmu, anegdotu, crticu, esej ili članak. Svi prisutni prisjetili su se i onih koji, nažalost, nisu mogli doći zbog zdavstvenih tegoba ili obaveza.

Blagovali smo uz sir, pršut, zvacet od jelena te kroštule i fritule. Vina, rakije i sokova nije nedostajalo. Smriječjem se do kasnih noćnih sati razlijevala pjesma praćena harmonikom i gitarom neumornih Fredija i Zlatka. Imali smo i predivnu priliku biti u društvu članica creske ženske klape »Teha« koje su nam se pridružile nakon izleta na Osoršćicu.

Dugujemo veliku zahvalu domaćinima Branku, Flaviji i Ferdiju, koji su nam omogućili da se okupimo u predivnom ambijentu Smriječija.

Cilj susreta je u potpunosti uspio. Okupili smo se, porazgovarali, još bolje upoznali i zblížili te zaključili da uz ovakve suradnike »Puntarski foj« ne mora brinuti za budućnost.

POPIS SVIH AUTORA TEKSTOVA U DOSADAŠNJIH DESET BROJEVA »PUNTARSKOG FOJA«

Uz poziv za daljnju suradnju, donosimo popis, abecednim redom, svih koji su za dobrobit Punte Križa, u do sada tiskanih deset brojeva »Puntarskog foja«, napisali svoj prilog: Badurina Ivan, Badurina Jelena, Bonić-Brako Vera, Boer Dieter, Boer Hannelore, Borić Krešo, Brusić Feručo, Budinić Marino, Debelić-Ivčić Boris, Debelić-Ivčić Klara, Galjanić Ljubo, Galjanić Vjekoslav, Lalić Jabuka, Lazarić Norma, Lovrić Blaž, Lovrić Ivan, Ivanuša Peter, Ivanuša

Vera, Kaefer Matejka, Kučić Franko, Nikolić Nives, Marušić Edo, Matica Blanda, Matušan Ranko, Matušan Zlatko, Richter Reinhart, Rukonić-Ćus Jasminka, Rukonić Branko, Sokolić Juliano, Starac Ranko, Sušanj Tea, Toić Eda, Toić-Badurina Marući, Toić Vesna, Zorović Dinko, Zorović Ferdi, Zorović Flavia, Zorović Fiore, Zorović Marići, Zucchi Stefano i Žic Mate.

Svima jedno veliko, veliko Hvala

UKLONJENA JE VIPNETOVA ANTENA NA VAROŠU

Mještani Punte Križa i svi oni Puntari koji žive u Malom Lošnju, Nerezinama, Rijeci, Zagrebu i drugdje, kao i ostali povremeni stanovnici Punte Križa i zaljubljenici ovoga kraja, koji često navraćaju u Puntu Križa, nisu mogli vjerovati da od 08. srpnja 2009. godine nema više VIPnetovog 30 metara visokog antenskog stupa na ulazu u mjesto Punta Križa.

I zaista, 08. srpnja 2010. godine, nakon sedam godina, antenski stup na Varošu je uklonjen. Punta Križa je poprimila svoj prijašnji izgled mjesta u zaštićenom krajobrazu, a mještani Punte Križa, naročito oni u neposrednoj blizini tog metalnog tridesetmetarskog stupa, ne trebaju se više bojati za njegov štetni utjecaj na zdravlje.

Trebalo je sedam godina upornog inzistiranja od strane Mjesnog odbora i Zavičajnog društva »Puntari« te Grada Malog Lošinja da bi konačno nadležna državna tijela primorala VIPnet da ukloni ovako velebnu rugobu na ulazu u mjesto, niti dvadeset metara udaljeno od prvih obiteljskih kuća.

Naime, mještani Punte Križa, kao i oni koji povremeno borave u tom mjestu, odmah nakon postavljanja antene, a to je bilo u kolovozu 2002. godine, izražavaju negodovanje i protivljenje postavljanju takvog objekta na toj lokaciji, te

upućuju peticiju VIPnetu, Ministarstvu zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva u Zagrebu, Ministarstvu mora prometa i razvitka u Zagrebu te Gradu Mali Lošinj. Traže da se antena odmah ukloni. Nakon toga građevinska inspekcija u svom inspekcijskom nadzoru utvrđuje da je navedeni objekt postavljen bez dozvole, te svojim Rješenjem klasa: UP/1-362-02/02-02/87-42 Urbroj: 531-07/3-08/5-02-04 od 20.09.2002. godine naređuje VIPnetu d.o.o.Zagreb da ga ukloni. Nakon toga Mjesni odbor Punta Križa u više navrata obraća se Ministarstvu zaštite okoliša prostornog uređenja i graditeljstva Upravi za inspekcijske poslove PJ u Rijeci i obavještava ih da navedeni objekt nije uklonjen, očekujući da će ista organizirati uklanjanje navedenog, pošto VIPnet to nije učinio. Međutim nitko ništa ne poduzima, a ta antena i dalje stoji te prkosi naredbama za njeno uklanjanje, a VIPnet »mudro« traži od Mjesnog odbora da on predloži novu lokaciju. A tada slijedi igra, svaki put kad Mjesni odbor predloži novu lokaciju, ista se ne prihvaća iz raznih razloga: ili nema pristupne ceste, ili je trafostanica udaljena više od predviđenog za takve objekte ili nema mogućnosti pokrivanja planiranog područja, ili nije čisto vlasništvo itd. Na kraju Mjesni odbor Punta Križa i Zavičajno društvo »Puntari« na zajedničkom sastanku 02.

svibnja 2009. godine donose odluku da se ponovno Ministarstvu zaštite okoliša prostornog uređenja i graditeljstva uputi peticija kojom se izražava negodovanje dotadašnjim postupkom nadležnih tijela državne uprave i traži da se navedena antena ukloni do kraja svibnja mjeseca 2009. a ukoliko to ne bude učinjeno, da će se početi sa prosvjedima upozorenja i blokadom prometnice Osor - Punta Križa.

Tijekom svibnja 2009. godine VIPnet pronalazi novu lokaciju na Parhavcu te već početkom lipnja s Gradom Mali Lošinj potpisuje Sporazum o davanju suglasnosti za izgradnju VIPnet telekomunikacijske bazne postaje na lokaciji Parhvac u kojem se VIPnet obvezuje da do 07. srpnja 2010. godine demontira i ukloni postojeću antenu na ulazu u mjesto Punta Križa.

Ovoga puta je VIPnet poštovao sporazum i s jednim danom zakašnjenja antena je uklonjena.

Hvala svima koji su se angažirali na bilo koji način da antena bude uklonjena.

Franko Kučić

RADOVI NA CRKVICI SV. ANTONA OPATA

Zavičajno društvo »Puntari« u svom programu rada još 2005. godine postavilo si je zadatak obnovu crkvice Sv. Antona Opata na Parhuavcu. To iz razloga što je to jedina crkvice na području Punte Križa koja se može spasiti od propadanja, s obzirom na relativno dobro stanje građevine u kojoj nisu prisutni alarmantni aktivni procesi urušavanja.

U ostvarenju tog cilja, prvi korak bio je upoznati Ministarstvo kulture Upravu za zaštitu kulturne baštine Konzervatorski odjel u Rijeci s tom našom inicijativom, i pokrenuti postupak upisa cjelokupnog Gospodarsko-ladanjskog kompleksa Antoniazza de Bocchina s kapelom Sv. Antona Opata u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske. Tako smo 2006. godine od Konzervatorskog odijela u Rijeci dobili konzervatorsko mišljenje za obnovu crkvice, a na temelju toga naručili smo izradu arhitektonsko-građevinskog projekta (arhitektonski snimak) koji je izradio »Art Design« d.o.o. iz Rijeke, za koji je 2008. godine Konzervatorski odjel u Rijeci izdalo prethodno odobrenje.

Da bi se moglo pristupiti iskopu kanala za drenažu oko crkvice, prethodno je trebalo izvesti arheološke istražne radove s obzirom na značaj samog lokaliteta. Istražne radove izveo je arheolog Ranko Starac iz Pomorsko-povijesnog muzeja Hrvatskog primorja u Rijeci.

Prema spomenutom projektu, sanacija crkvice planirana je u tri faze.

Prva faza predviđa obnovu krova i izvedbu drenaže oko samog objekta radi odvlaživanja zidova i stvaranja mogućnosti za izvedbu drugih radova unutar crkvice.

Na temelju troškovnika radova iz arhitektonskog projekta počeli smo tražiti ponude za izvedbu radova i osiguranja sredstava. Tu smo se suočili s problemima s obzirom da su potrebna sredstva bila znatno veća od očekivanih i planiranih, iz razloga što su konzervatori zahtijevali da se krov mora pokriti kamenim škrlama, kako je to navodno bilo u prvobitnoj izvedbi. Uslijedilo je traženje drugih rješenja, a na kraju i sondiranje krova da bi utvrdilo da li se ispod sadašnjih kanalic nalaze škrole i ima li tragova škrla. Budući da nisu nađene škrole na krovu, Konzervatorski odjel u Rijeci dozvolio je da se obnova izvrši starim kanalicama i sačuva tri reda kamenih škrla koja i sada postoje. Zatražili smo ponude od pet ovlaštenih izvođača građevinskih radova na objektima koji su stavljeni po zaštitu. Dobili smo samo dvije ponude, i kao najpovoljnijeg ponuđača Upravni odbor izabrao je za izvođača »Kapitel« d.o.o. iz Žminja koji je za obnovu krova i izvedbu drenaže ponudio iznos od 138.415,59 kn. Ovaj je iznos za 115.246,00 kn niži od ponude za pokrivanje krova kamenim škrlama, kako se to prethodno uvjetovalo.

Nakon što je na ponuđeni troškovnik Konzervatorski odjel u Rijeci dao suglasnost, uslijedilo je sklapanje Ugovora sa »Kapitel« d.o.o. za izvođenje radova obnove krova i izvedbu drenaže. Prema zahtjevu konzervatora, trebali smo ime-

novati ovlaštenog nadzornog organa, što smo i učinili. Za nadzornog organa postavljen je Mario Hofman dipl. ing. građ. iz Malog Lošinja.

Dana 29. ožujka 2010. godine »Kapitel« d.o.o. započeo je s radovima, a dana 08. travnja 2010. godine radovi su završeni. Izvođenje radova nadgledao je djelatnik Konzervatorskog odjela u Rijeci gospodin Ivor Vodopivec, univ. bacc. konz. nadzorni organ, a radovima je od strane izvođača rukovodio gospodin Branko Orbanić, dipl. ing. građ.

Po okončanom obračunu vrijednost izvedenih radova iznosi 132.866,42 kn, a nadzor 2.400,00 kn, što znači da ukupna vrijednost izvedenih radova obnove krova i izvođenja drenaže na crkvici Sv. Antuna Opata iznosi 135.266,42 kn.

Slijedom navedenih aktivnosti do sada izvršenih, ukupno utrošena sredstva za obnovu crkvice iznose:

- arhitektonsko- građevinski projekt	20.130,00 kn
- kopije projekta	3.000,00 kn
- arheološko-istražni radovi	7.000,00 kn
- obnova krova i drenaža	132.866,42 kn
- nadzor radova	2.400,00 kn
Ukupno:	165.396,42 kn

Sredstva za radove na crkvici Sv. Antuna Opata počeli smo prikupljati još 2007. godine podnošenjem zahtjeva na razne natječajne, a posebno Grada Malog Lošinja, Primorsko-goranske županije, Ministarstva kulture RH, Zakladi Adris grupe, te obraćajući se za pomoć pojedinim pravnim i fizičkim osobama neposredno i putem našeg glasila »Puntarski fuoj«.

Na ovaj način prikupili smo slijedeća sredstva:

Ministarstvo kulture RH	20.130,00 kn
Primorsko-goranska županija	30.000,00 kn
Grad Mali Lošinj	55.000,00 kn
Europa Nova d.o.o.	5.000,00 kn
Udruga Philip Stone	4.280,00 kn
Donacije građana	28.570,00 kn
Vlastita sredstva:	22.500,00 kn
Ukupno:	165.480,00 kn

Sad kad su radovi prve faze završeni, odmah trebamo započeti s pripremama za drugu fazu, a to je: sanacija unutarnjih zidova uz prethodno uklanjanje cementne zakrpe i desalinizacija unutarnjih zidova, a zatim žbukanje dijelova gdje je uništena izvorna žbuka. Nadamo se da ćemo imati podršku Ministarstva kulture, Primorsko-goranske županije i Grada Malog Lošinja, i da ćemo kroz naredne godine crkvici vratiti njen izvorni izgled.

Franko Kučić

GRADINE

»Gromače« i opet »gromače«, beskrajni kameni zidovi koji uredno teku u svim smjerovima, dužinama, širinama, visinama i tvore jednu veličanstvenu, gotovo nestvarnu divovsku paukovu mrežu.

Još uvijek stoje na istom mjestu ponosno i gordo kao svjedoci jednog minulog vremena, odupirući se svakojakim vremenskim uvjetima, kao da su postavljene jučer a ne prije tko zna koliko stoljeća.

Ti su zidovi bili mudro i vješto podignuti mukotrpnim napornim radom ljudi koji su imali široka ramena, snažne i grube ruke, tvrde poput kože. Još i danas kao i onda »gromače« razgraničavaju i označuju granice između pojedinih parcela. Zidovi su to skromno podizani od običnog i grubog kamena vapnenca, bjelkastosive a ponekad sivožučkaste boje.

Ostaci zidina gradine Polanža

Ni jedan kamen nije isti, svaki je drugačiji, oštar, često težak, ponekad i vrlo, vrlo težak. Kamenje koje stoji jedno na drugom nije povezano ni žbukom ni cementom nego stoji zahvaljujući vještini i znanju čovjeka umjetnika koji ih je znao povezati zajedno. Gradeći »gromaču« on je strpljivo promatrao svaki kamen, studirao, uzimao jednog po jednog u ruke, znojnog čela, umornih leđa i ramena, ošamućen od umora, gladi i žeđi, vrućine ili hladnoće.

Možda su istu glad, žeđ i patnje iskusili i neki drugi ljudi, puno vremena prije dolaska naših predaka na otok Cres i Lošinj. Ti drevni ljudi nisu podizali samo »gromače« nego su počeli sa gradnjom naselja na uzvisinama brojnih brežuljaka na našim otocima, gdje su započeli živjeti i tu ostali dugi niz godina.

Znanstvenici su pred stoljeće i pol počeli istraživati u Istri, Julskoj krajini i na Kvarnerskim otocima prethistorijska naselja, raširena i u Dalmaciji kao i u mnogim drugim krajevima diljem Europe, te ih nazvali gradinama, kao što ih je nazivalo i lokalno stanovništvo.

Pešćeni, Vela Straža, Maslovnik, Gradac kao i Halmac,

Bardo, Polanža, spomenuli smo samo neke nama najbliže, predstavljaju za lokalno otočko stanovništvo možda manje - više poznata mjesta, ali malo njih zna da se na tim brežuljcima naših otoka Cres i Lošinja odvijao život.

Tko su bili ti starodrevni ljudi? Zašto su izabrali živjeti na tim brežuljcima?

Općenito, još i danas teško možemo dati precizne odgovore na ova pitanja upravo zato što oskudijevamo podacima a puno pitanja ostaje još i danas otvoreno.

Unatoč svemu, na neki način pokušat ćemo sramežljivo i skromno natuknuti intrigantnu ali nadasve fascinantnu najstariju povijest naših krajeva nekima manje poznatu a možda nekima potpuno nepoznatu.

TRAGOM POVIJESNIH ISTRAŽIVANJA

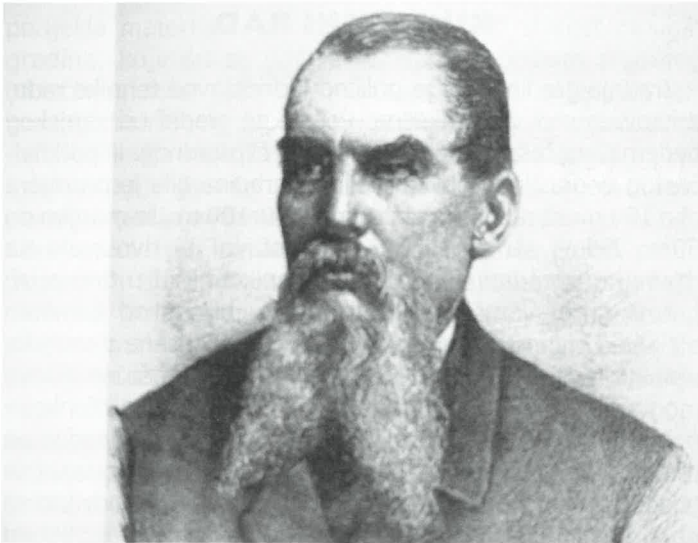
Otpribliže do druge polovice 19. stoljeća takozvane gradine, danas poznate kao drevna utvrđena naselja na brežuljcima bile su mnogim znanstvenicima tog vremena skoro nepoznanica. I sam Pietro Kandler (1804 - 1872) otac tršćanske i istarske arheologije nije imao potpunu jasnu viziju o veličanstvenom svjedočanstvu ondašnjeg lokalnog stanovništva, podosta stoljeća prije dolaska Rimljana.

Maštovita pričanja koja su se prenosila predajom naroda i neke interesantne pretpostavke koje je iznio Carlo de Czoering i Carlo de Franceschi još oko 1850. govore nam da su gradine bile u cjelini slabo proučavane ili jednostavno, krivo tumačene kao ostaci rimskih utvrda. Prvi koraci tadašnje novorođene arheološke znanosti u Europi malo poslije prve polovice 19. stoljeća donose odlučan i revolucionaran zaokret u vezi saznanja naše predhistorije. Otkriće mnogih značajnih naselja podignutih na sojenicama, uz rijeke i jezera u Švicarskoj i sjevernoj Italiji, potaklo je u Istri kao i na riječko - kvarnerskom prostoru novi pristup po

Carlo Marchesetti (1850. – 1926.)

Richard Francis Burton (1821. – 1890.)

pitanju gradina, te pokrenulo tezu da su naše gradine nastale u doba prije Rimljana.

Slijedeća znanstvena istraživanja koja su proveli Kandlerovi znanstveni nasljednici i suradnici kao Antonio Covaz iz Pazina i Tommaso Luciani iz Labina, dali su ispravno tumačenje da su gradine prehistorijska naselja. Dugujemo posebnu zaslugu irskom kapetanu buntovničkog i istraživačkog duha Sir Richardu Francis Burtonu (1821 - 1890) koji je proveo novi niz istraživanja na ovim prostorima i koji je zaslužan što je pitanje gradina predstavljeno na internacionalnoj pozornici.

Rezultati njegovih istraživanja publicirani su 1874. u prestižnom engleskom magazinu »Journal of the Anthropological Society« u Londonu. U svom radu pod nazivom »Notes on the castelleri or prehistoric ruins of the Istrian peninsula« (objavljenom kod nas pod naslovom »Bilješke o Istri« u MF Labin 2003.), Burton je uspješno iznio teoriju da gradine nisu bile rimske utvrde nego prehistorijska naselja.

Od tada pa nadalje započinje zlatno razdoblje za tu vrstu istraživanja, koja potvrđuju veću starost gradina ponajviše zahvaljujući dragocjenom radu potpomognutom ondašnjim novonastalim društvom. »Societa istriana di archeologia e storia patria«, koje je osnovano u Poreču 1884 godine.

Među mnogim znanstvenicima koji su ozbiljno i predano nastavili sa naučnim istraživanjima gradina, pojavljuje se između 1800 i 1900 godine Carlo Marchesetti (1851 - 1926) osnivač moderne »Paleontologije« (nauka koja proučava civilizaciju prehistorijskih naroda). Istažuje brojne spilje i gradine, te se rezultati njegovih istraživanja slijevaju u rad »I castelleri preistorici di Trieste e della Regione Giulia« (1903).

Između ostalog Marchesetti je bio prvi koji je zabilježio u svom radu prisutnost 24 gradina razasutih po otocima Cresa, Lošinja, Ilovika, Suska, Unija i na Velim Srakanama (danas poznamo barem 34 gradine). Današnja istraživanja idu dalje i uspješno ih provode mnogi kvalificirani znanstvenici, koji nastavljaju strpljivim radom na iskopinama te međusobnom suradnjom s ciljem poboljšanja i zaokruživanja problematike gradina koje su i danas još uvijek nedovoljno istražene.

POVIJEST GRADINA

Prikupljanjem sve više i više novih podataka, nesumnjivo se produbljavaju spoznaje o gradinama u Julijskoj krajini, Istri i Dalmaciji ali ostaje još puno otvorenih pitanja a jedno od njih je njihovo porijeklo i etnička pripadnost naroda koji su izgradili gradine. U tom smislu čine se posve prevladane stare teze koje je iznio još Marchesetti po kojima se naše gradine povezuju sa dolaskom željeznog doba (oko 900 - 350 pr. Kr.), a ne sa prethodnom teorijom njihovog nastajanja, koje su Marchesetti i mnogi drugi znanstvenici povezali sa dolascima novih naroda pretežno sa Balkana, iako se mora istovremeno priznati sa su utjecaji iz dunavsko - karpatskih predjela bili doista izraženi.

Raspolažemo novim saznanjima, koja nam govore ne samo o mnogostrukim kulturnim, etničkim i jezičnim utjecajima, koji su se izmiješali i stopili u svim ljudskim skupinama, koji su od pamtvijeka gravitirale prema sjevernojadranskom prostoru. Te skupine su se zahvaljujući povoljnoj geografskoj poziciji njihovog teritorija (blizina Mediterana centralne Europe, Italije i balkanskog poluotoka) razvijale malo drugačije u odnosu na razvoj drugih kultura toga doba.

Prema našim sadašnjim spoznajama gradine su se počele graditi početkom tisućljeća pr. Kr. polazeći od srednjeg brončanog doba (oko 1600 - 1400 pr. Kr.), a imale su zajednička obilježja i u drugim krajevima Italije i Europe.

Neke od lokacija u blizini gradina počele su pohoditi prve skupine ljudi već od Mezolitika oko 8000 - 6000 g.pr. Kr. Što se nastavilo u Neolitiku te Eneolitiku (bakreno doba).

Ovo se može tvrditi zahvaljujući nalazima keramičkih ulomaka i kamenih predmeta koje još uvijek arheolozi pronalaze na raznim lokalitetima. Tragom sličnih primjera i usporedbama po Juljskoj krajini, Istri i Dalmaciji znanstvenici su danas skloniji pripisati postanak gradina postepenim procesom koji su pokrenuli autohtoni narodi a ne doseljenici sa istoka.

Vanjski bedemi gradine Vela Straža

OPĆENITI OSVRT

Još se danas puno raspravlja o motivima i razlozima koji su natjerali mnogobrojne narode da se nastane baš na tim prirodnim uzvišenjima i brežuljcima stvarajući jedan novi model stanovanja. Znano je da su se oni pretežno bavili stočarstvom, zemljoradnjom i lovom. Druga pretpostavka se odnosi na velike promjene i teške klimatske uvjete koje su drastično smanjili dotok hrane te sa posljedicama zaoštavanja odnosa između naroda i nužnom potrebom za obranu svojih domova.

Postoji pretpostavka da je iznenadnim dolaskom neprijatelja nastalo jedno poduže razdoblje nasilja i nesigurnosti koje je prisililo lokalni narod, do tada koncentriran na neutvrđenim naseljima na vrhovima brežuljaka, da podigne jake visoke zidove u obrambene svrhe. Izbor mjesta gdje su nicala gradine nije bio nikad slučajan nego je nastao zbog životnih potreba kao što su raspolaganje sa zemljištem za ispašu stoke, za obradu zemlje i vezano uz neophodnu prisutnost vode. Nije naodmet spomenuti da su bili najomiljeniji brežuljci u neposrednoj blizini cestovnog prolaza ili šumskih putova već postojećih u prijašnjim epohama.

U svakom slučaju prolazeći od srednjeg brončanog dona i na kvarnerskim otocima počinju nicati prve gradine, gdje su ljudi započeli sa podizanjem velikih obrambenih zidina. Materijal odnosno kamen koji im je služio za njihove potrebe nalazili su u neposrednoj blizini. Da li je kamen bio vapnenac (slučaj na našim otocima) ili pješčanik (kao u većini Istre) taj najjednostavniji kamen omogućio je mnogim drevnim zajednicama ostvariti u praksi jedan novi i za ono vrijeme revolucionaran stambeni model.

KIKLOPSKI RAD

Gradnja gradina bila je prilično jednostavne tehnike rada, a istovremeno vrlo efikasna. Počelo se graditi od vanjskog bedema, najčešće kružnog, ovalnog, elipsoidnog, ili potkovičastog nepravilnog oblika. Veličina gradina bila je promjera oko 100 m. sa srednjim platoom od 50-100 m., te manjim do 50m. Zidovi su mogli biti jednostavni ili dvostruki sa ispunom, izgrađeni suhozidnom tehnikom, širi u dnu a uži prema gore. Vanjski istureni bedemi bili su od kamenih blokova kojima su lica bila četvrtasta i priklesana a vanjska visina bila je često veća od unutrašnje dok je širina zidova mogla biti i do 10 m. Unutrašnjost primitivnog ali funkcionalnog sistema gradnje svih gradinskih prostora radila se terasastom izgradnjom. Na vrhu gradina nalazi se gospodarsko i kultno središte a svakidašnji život odvijao se na nižim terasama gdje su podizali siromašne kolibe u kombinaciji kamena i drva. Krovovi su bili građeni drvenom građom ili prućem oblijepljenim sušenim blatom, dok su drugi prostori bili namijenjeni za zemljoradnju i stočarstvo. Od stoke uzgajali su najviše koze, a sijali su i razne žitarice(zob, pšenicu, ječam, proso). Životinjsko meso bio im je glavni izvor hrane a od divljih životinja lovili su jelene, srne i zečeve. Na gradinama su pronađeni mnogobrojni nalazi, napose keramičkih posuda, vaza ili zdjela izgrađenih od slabe i grube ilovače, pomiješane s lokalnom zemljom i pijeskom, te brojni predmeti od životinjskih kostiju, kao i predmeti od izgladenog kamena kao što su sjekire, žrnjevi i brusevi. Veliki broj pronađenih predmeta za svakodnevnu upotrebu dao je arheolozima veliki broj informacija u pogledu svakodnevnog života unutar gradina. Nova postignuća i najnovije metode za otkrivanje i datiranje

Prostor unutar zidina gradine Maslovnik

porijekla materijala, omogućili su utvrditi starost mnogih gradina, koje su se počele razvijati početkom srednjeg brončanog doba (oko 1600-1400 pr. Kr.). U sljedećoj fazi kasnog brončanog doba oko (1150-900 pr. Kr.), počela se dešavati serija velikih i značajnih kulturnih promjena.

Arheologija je zapravo višestruko dokazala da u tom periodu počinje temeljita preobrazba unutar društva. Primjera u tom smislu ima mnogo, počevši od novih pogrebnih rituala kroz spaljivanja i napuštanja prijašnjih običaja, polaganja pokojnika u grobove ponekad i monumentalnih oblika. Osim toga pojava novog posuđa, do tada nepoznate tipologije, također je dokaz o profiliranju nove kulturne faze, najvjerojatnije dolaskom novih naroda. Postepeno gradine zahvaća kriza naročito tijekom sljedećeg željeznog doba (oko 900-350 pr. Kr.). Između IV i V st. pr. Kr. Dolazi do postepenog napuštanja mnogih utvrđenih naselja na brežuljcima tršćanskog krša, Istre i Dalmacije. Možda je u svemu tome imala utjecaj nadolazeća ekonomska i demografska kriza koja je pogodila ove krajeve, posebno počevši od IV st. pr. Kr. čiji je uzrok spora ali nezadrživa pojava novog i puno dinamičnijeg privređivanja koji je sve više težio pomorskoj razmjeni i trgovini.

Interesi tog naroda definitivno su se pomicali prema morskoj obali i tako su se stvarali temelji novog privređivanja u trgovini te je došlo do postepenog napuštanja gradina i dotadašnjeg sistema privređivanja, koje je bilo tipično poljoprivredno - stočarskog tipa. Uspjeli su zadržati još neke vitalnosti upravo oni koji su bili najbliže morskoj obali, gdje su izdržali do dolaska Rimljana, koji su kao što je poznato 181 godine pr. Kr. utemeljili grad Aquileia i mnoge luke diljem Istre i Dalmacije.

Osnovni razvoj nestanka i zamiranja na gradinama je rimsko osvajanje, kada ih oni raseljavaju iz strateških razloga jer su to bila utvrđenja domorodačkog stanovništva.

Gradine su tu već tisućljećima na istim brežuljcima izgrađene od drevnog naroda sa svrhom obrane i da brane ono malo od životne važnosti vitalna dobra Ali, zapitajmo se tko brani gradine danas?

Rupe, manje-više skorašnjeg datuma ponegdje vrlo duboke, iskopane pomalo svugdje, mogu se primijetiti često duž vanjskih bedema naših gradina a često i u unutrašnjosti samih gradina. Te iskopine ukazuju na jedan velik problem koji nisu učinile divlje svinje (a ima ih) nego na jednu drugu prisutnost, na prisutnost čovjeka ili bolje rečeno određenu vrstu ljudi.

To je »arheolog« amater, tragač za drevnim predmetima, dali zbog strasti, dobiti ili sakupljanja za vlastitu zbirku, koji se s vremena na vrijeme upusti u ilegalno iskopavanje bez ikakvog znanstvenog kriterija. Takva neodgovorna djela protuzakonito devastiraju drevne spomenike i nažalost, zauvijek nas lišavaju mnogih vrijednih znanstvenih informacija.

Dakle, poštujujmo gradine, poštujujmo našu tisućljetnu kulturnu baštinu, počnimo ju upoznavati, štiti i braniti od devastacije sa većom građanskom osviješćenošću.

**Na talijanskom napisao:
Stefano Zucchi - »Stepančić«**

**S talijanskog prevela:
Jabuka Lalić Zorović - »Ferdinandova«**

Vanjski bedemi gradine Maslovnik

PRVI KATASTAR PUNTE KRIŽA

Zahvaljujući gospodinu Voju Matiću iz Višnjane u posjedu smo vrijedne zbirke dokumenata iz 1821. godine koja se odnosi na izradu prvog katastra na području Punte Križa, koji je on pronašao u tršćanskom arhivu.

Koristimo i ovu priliku da mu se u ime svih članova Zavičajnog društva »Puntari« još jednom zahvalimo na ovoj vrijednoj donaciji.

U toj se dokumentaciji nalaze brojni podaci koji nam vrlo detaljno opisuju stanje na području Punta Križa, poglavito u dijelu ondašnjeg stambenog fonda, preciznije njihove vlasnike te pružaju brojne podatke s kojima se može pobliže dokučiti gospodarsko stanje u ono vrijeme.

Zahvaljujući ovoj vrijednoj donaciji u posjedu smo zapisnika o prvoj uspostavi granica Općine Punta Križa, kao i popisa svih tada postojećih stambenih, gospodarskih i pomoćnih objekata s imenima i prezimenima njihovih vlasnika, njihovim zanimanjima, mjestom prebivališta, namjenom objekta i njegovom površinom.

Osim narečenog, gospodin Matić nam je poklonio 23 mape na kojima je 1821. godine prvi put ucrtano područje koje obuhvaća katastarsku općinu Punta Križa sa svim onda postojećim zemljišnim česticama i toponimima. Cjelokupna je dokumentacija vrlo korisna i nezaobilazna svakom budućem istraživaču povijesti našeg zavičaja te zahtijeva pomnu i stručnu obradu.

U ovom broju »Puntarskog foja« donosimo presliku i prijevod zapisnika o uspostavi granice Općine Punta Križa koji je sačinjen 30. ožujka 1822. godine u Goriziji, nakon odlaska tadašnjih službenika austrougarska uprave koji su na području Punte Križa tijekom 1821. godine vršili mjerenja i istraživanja.

Radi pojašnjenja čitateljima valja napomenuti da u to vrijeme, dakle 1821. godine, nije postojala općina Nerezine pa tako ni katastarska općina Nerezine s kojom danas graniči katastarska općina Punta Križa, već je tada općina Punta Križa graničila s općinom Osor.

Naime, općina Nerezine uspostavljena je 1. siječnja 1909. godine, nakon dugogodišnjih upornih zahtjeva tada sve razvijenijih Nerezina u odnosu na Osor koji je u velikoj mjeri nazadovao.

Granice općine Punta Križa i Osora određene pri izradi prvog katastra 1821. godine u potpunosti odgovaraju današnjoj granici katastarske općine P. Križa i katastarske općine Nerezine.

U zapisniku nalazimo vrlo precizan i zanimljiv opis granica jer se navode imena vlasnika graničnih zemljišnih čestica a pri definiranju granične crte određene su i osnovne točke, ukupno njih osam.

Te su granične točke označene na terenu a u tekstu su opisane, primjerice: »pietra marcata col No. 1« – »kamen

5

Defenzione
 Dei Confini della Città Comune di Punta Croce

Il territorio della Città Comune di Punta Croce ha natura sua più grande appartenente
 di due parti verso Punta Croce 2575. Altop. di Lunghezza, e di terza parte verso
 Transmontana 2288. Altop. di Lunghezza.

Confine a Transmontana con la Comune di Osoro, d'intervento di altre parti
 col mare Adriatico.

Il Confine con Punta Croce incomincia in angolo di 100. gradi alla linea del mare
 nel sito denominato »Stagno«, e si rivolge in direzione di Nord-Est. in angolo
 di gradi 100. di altra distanza di Altop. di 20. della linea del mare terminata di
 punto »marcato col n. 1.« il confine poi prosegue nella denominata »Strada
 a seconda della linea perpendicolare Transmontana verso, d'intervento il confine comunale
 di Osoro, dal lato di direzione di Transmontana, e al punto della perpendicolare
 di Osoro, di altra distanza di Altop. 247. quasi il termine di 100. gradi in contante
 anche col lato di direzione di Transmontana. Il Confine comincia in angolo
 di gradi 100. gradi verso il mare verso Transmontana, seguente sempre, il
 mare a 100. gradi, che separa la proprietà di Transmontana da quella di Transmontana
 verso di altra distanza di Altop. 618. si giunge al termine di 100. gradi il confine
 continua a proseguire per altri Altop. 492. seguente a seconda della linea che
 separa la proprietà del denominato »Pavonich Transmontana« dal confine di
 direzione di Transmontana, sul lato di direzione di direzione di Transmontana
 di cui angolo di 100. gradi il termine di 100. gradi, e segue il confine
 verso che nella medesima direzione per altri Altop. 2575. seguente a seconda
 della denominata »Linea« che separa la proprietà di Transmontana da quella di
 fine ed intervento della strada che corre alla distanza di 100. gradi
 alla parte di »Pavonich« verso il confine seguente in direzione quasi del Comune
 di Altop. 63. alla cui distanza verso il termine di 100. gradi con la distanza
 di 100. gradi verso Punta Croce. Qui il confine segue in direzione quasi di Transmontana
 con un angolo verso di gradi 100. gradi la linea di direzione di direzione di
 direzione di Transmontana di gradi del confine di direzione di direzione di
 direzione di Transmontana, e del mare, di altra distanza poi di Altop. 275. verso il termine
 di 100. gradi, e continuando sopra l'antamento della linea, che separa la proprietà

denominata di direzione di Transmontana di gradi per altri Altop. 176. si giunge al
 termine di 100. gradi in contante col lato di direzione di direzione di direzione di
 e di 100. gradi verso di direzione di direzione di direzione di direzione di direzione di

Il Confine segue ora in direzione di Nord-Est. con un angolo intorno di gradi
 150. proseguendo l'antamento di un mare a 100. gradi, che separa il predetto confine
 di direzione di direzione di direzione di direzione di direzione di direzione di direzione di

Il Confine segue si rivolge in direzione quasi di direzione di direzione di direzione di
 direzione di direzione di direzione di direzione di direzione di direzione di direzione di

Gorizia il 30. Marzo 1822

Carlo Ottavio

Jo. Battista Rocca

Giuseppe

Giuseppe

označen brojem 1.« Ili - »No. 5 marcato con le lettere P.C.« – »broj 5 označen slovima P:C.« (od početnih slova talijanskog naziva Punta Croce za Punta Križa). Udaljenost između određenih graničnih točaka opisana je u starim mjernim jedinicama, tj. u klafterima (hvat) jer se u to vrijeme još nisu koristile metričke mjerne jedinice. Također je zanimljivo da se u zapisniku pri određivanju strana svijeta nisu koristile danas uobičajene oznake (sjever, jug, istok, zapad) već narodni nazivi iz ruže vjetrova kao što su levant, ponent ili tramuntana.

Svih osam osnovnih graničnih točaka, osim brojevima, označene su i nazivom, odnosno prema toponimima tog područja.

Pri upisu naziva toponima pojedini su nazivi upisani djelomično pogrešno što se i ne treba čuditi jer su ondašnjim austrougarskim geometrima vodiči zasigurno bili naši domaći ljudi kao dobri poznavaoči terena, a zapisivali su stručnjaci koji su mogli biti Austrijanci ili Talijani. Tako na karti i u zapisniku o granici između općine Punta Križa i Osor, na osam osnovnih graničnih točaka nalazimo sljedeće nazive toponima: 1. Riduja, naziv uvalice koji se i danas koristi, 2. Pieni, što je zasigurno pogrešno upisan toponim Peknji, 3. Graziske, djelomično pogrešno upisan naziv za stan Gračišće, 4. Na Varh garin, točno upisan toponim, 5. Matalda, točno upisan naziv stana Matalda, 6. Na lese od malog gremnoga, djelomično točno opisan lokalitet koji u biti predstavlja mjesto gdje se nalazi lesa Malog garmožaja, 7. Brestine, točan narodni naziv ovog lokaliteta je Brestrine, te točka broj 8. Drasiza za Mataldesko, što je najvjerojatnije naziv uvalice Dražica za Mataldesko (uvalice ispod stana Matalda). Ovaj se naziv više ne koristi, već se ova uvala danas naziva Kunfin (dijalektalni naziv za granicu) pa se logično može zaključiti da se naši preci uspostavom granice Punta Križa i Osora ovu uvalu, do tada nazvanom Dražica pod Mataldesko prekrstili u Kunfin jer je ona i danas granica između dviju katastarskih općina.

OPIS GRANICA OPĆINE PUNTE KRIŽA (PRIJEVOD)

Područje Općine Punta Križa ima svoje najdulje granice od levanta do ponenta u duljini od 3.875 hvati, a od juga prema tramuntani od 5.208 hvati.

Na ponent i na tramuntanu graniči s Općinom Osor, a sa svih ostalih strana graniči s Jadranskim morem.

Granica Općine Punta Križa počinje na sjevero-zapadnoj strani na crti morske obale od mjesta koje se naziva Riduja te se nastavlja u pravcu sjeveroistoka skoro ravnim linijom duljine 26 hvati od morske crte do kamena označenog brojem 1.

Zatim se nastavlja ranije spomenutim pravcem prateći liniju suhozida koji razdvaja općinski pašnjak Općine Osor od šume čiji je vlasnik Domenico Skopinić u dužini od 347 hvati, sve do kraja rečenih zemljišta, do oznake broj 2. koja se nalazi na dodirnoj točki sa šumom čiji je vlasnik Antonio Brako. Granica zatim pod kutem od 150 stupnjeva ide blago u pravcu tramuntane prateći suhozid koji dijeli zemljište Frančeska Jerkovića od zemljišta Antonia Braka, u duljini od 648 hvati, do oznake broj 3.

Nastavlja se u duljini od 492 hvata i nadalje prateći granicu posjeda Frančeska Jerkovića s granicom pašnjaka čiji je vlasnik Bruno Antonis, a zatim graničim sa šumom vlasnika Antonia Sigovića i tako sve do mjesta u pravcu levanta gdje se nalazi oznaka broj 5.

Granica se nastavlja daljnjih 388 hvati rečenim pravcem uz zemljište ranije spomenutog vlasnika Jerkovića sve dok ne izbije na put koji vodi na stan Garmožaj. Između ovog puta granica skreće skoro potpuno u pravcu levanta za daljnjih 43 hvata, gdje se nalazi točka broj 5 koja je označena slovima PC (prema Punta Croce).

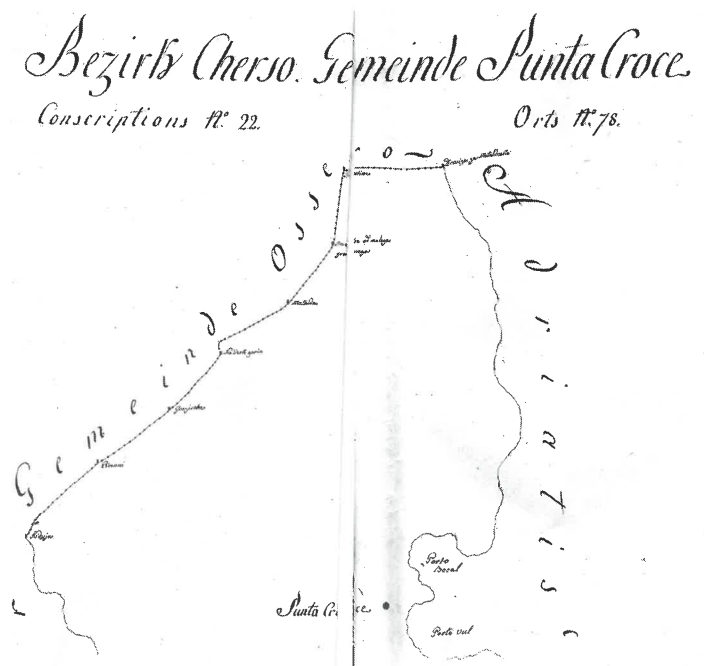
Od ovog mjesta granica skreće skoro u pravcu tramontane pod kutem od 105 stupnjeva prateći granicu zemljišta koje je vlasništvo Sjemeništa u Zadru i dijeleći ga od zemljište na kojem se nalazi šuma čiji je vlasnik svećenik Gaudencije Marinculić.

Na udaljenosti od 275 hvati nalazi se oznaka broj 6. Nastavljajući dalje točno po pravcu granice zemljišta Zadarskog sjemeništa nakon daljnjih 176 hvati dolazi se do točke broj 7, a ona se nalazi upravo na mjestu gdje je šuma čiji je vlasnik Antonio Petris, pokojnog Pietra i braće Zaharija s jedne strane, a s druge strane pašnjak Općine Osor.

Granica zatim skreće u pravcu sjevero-istoka pod kutem od 155 stupnja, prateći pravac suhozida koji dijeli ranije spomenuti pašnjak osorske općine od zemljišta čiji je vlasnik Sjemenište u Zadru i poslije dužine od 723 hvati stiže na oznaku broj 8 koja se nalazi na crti mora na mjestu koje se naziva Dražice za Mataldesko, gdje i završava granica općine Punta Križa.

Sada granica nastavlja u pravcu juga prateći morsku obalu prema uvalama Vrč, Ul, Meli, Baldarin, preko kanala Svetog Andrije pa prolazi lukom Martinščica i sve dalje u pravcu tramuntane, dok nakon dugog puta ne stigne do uvalice Riduje, mjesta gdje počinju granice s općinom Osor koje smo opisali na početku.

Gorizia 30.03.1822
potpisi nečitki

CESTA ZA PUNTU KRIŽA

Oduvijek su ljudi imali potrebu za putovanjem. Potrebe su bile različite, isto kao i danas. Trebalo je doći do liječnika, matičara, ureda za razne potrebe, trgovine ili tržnice, suda ili katastra, frizera i sl. Potreba je uvijek bila posjetiti rodbinu i prijatelje i pridružiti se njihovom veselju ili žalosti. Potrebno je svoje proizvode dovesti do kupca i kupljenu robu donijeti kući. Za sve to potrebni su putovi, bilo kopneni ili pomorski.

Punta Križa na svom geografskom položaju smještena na kraju otoka Cresa, uvijek je bila izvan glavnih putova. Puntu Križa se ne može proći, u Puntu Križa treba doći. Punta Križa nije imala sreću da bude na trasi napoleonskog puta iz Lošinja do Cresa, pa je tako ostala izolirana i za vrijeme austrougarske i talijanske vladavine pa sve do šezdesetih godina prošlog stoljeća. Njen gospodarski značaj kojega su karakterizirali ogrjevno drvo, vapno, ovčarstvo (vuna, janjetina, ovce, sir), vino i smokve nije iziskivalo izgradnju kolskih putova. Važnije je bilo izgraditi pristanište u nekoj zaštićenoj uvali, tako su izgrađene luke Kaldonta, Pogana, Ul do kojih se magarcima, mulama ili konjima dovozilo drvo i vapno, kao i ostale proizvode namijenjene prodaji i krcalo na brodove i čamce.

Putovanje ljudi odvijalo se pješačkim putem do najbližeg Osora, a onda dalje brodom ili autobusom do Rijeke, odnosno autobusom ili kamionom do Malog Lošinja. Najčešće se išlo pješice, a samo su pojedinci išli na magarcu ili konju. A putovati u Mali Lošinj, kao upravno i administrativno središte trebalo je do Pogane ili Drage, a u zadnje vrijeme Veščine (privremeno pristanište u uvali Jadreščica) putovati pješice a onda dalje brodom. Putovati u Nerezine, kao najbliže trgovačko a neko vrijeme administrativno središte, odvijalo se pješice do Osora, a onda do Nerezina, dok su Nerezinačani koji su živjeli na stanovima Murtovnik, Parhavac, Smrečje, Ograde, Drakovac putovali čamcima iz Majskije, Šešnije i Riduje.

Anton Plešić prilikom otvaranja asfaltirane ceste Osor – Punta Križa dana 04. srpnja 1974.

Dovesti namještaj, građevinski materijal, veće količine osnovnih namirnica (brašno, žito, kukuruz) do Punte Križa nije bilo lako. Trebalo je to brodom dovesti da Ula, Poguane

ili Drage, a onda na magarcima ili konjima do Punte Križa. Vreću brašna, kukuruza ili mekinja muškarci su nosili doma na ramenima iz Poguane ili Drage. Proizvodi koju su bili namijenjeni prodaji u Malom Lošinju, kao što su sir, smokve, smokvenjaci, nosili su se u vrećama, bisagama, ruksacima ili košarama na ramenima, a žene na glavi, dok se vino nosilo u batalugama ili u damižanama (domijanama) opet na ramenima ili na glavi, i to sve na jednoj udaljenosti od 45 minuta ili jedan sat hoda od Punte Križa do Poguane, Drage ili Veščine. Janjce i ovce za prodaju u Mali Lošinj trebalo je na magarcu li na konju dovesti do broda.

U Puntu Križa nije postojala nikakva zaprega jer su glavni putovi bili takve širine da su dozvoljavali prolaz čovjeka i konja. Sve u svemu, teško je bilo putovati iz Punte Križa i u Puntu Križa, a pogotovo starijim ljudima.

U više su navrata Puntari razmišljali o izgradnji ceste do Osora ili do Drage i Poguane, ali im to nikada nije polazilo za rukom. Tako imamo ostatke početka gradnje ceste Punta Križa - Osor na Baniestricah na Varošu, koja je nakon 100-tinjak metara bila prekinuta. Izgradnju ove ceste pokrenuo je Bani Mario iz Nerezina, a koja se trebala graditi na dobrovoljnoj bazi, s tim da će je kasnije financirati općina Nerezine. Izgradnja ceste započeta je 1940. godine i ubrzo obustavljena. Radovima je rukovodio Bani Mario a na cesti su radili Kučić Antun (Bonbre), Muškardin Dinko, Marušić Mario (Pruotov) i Lazarić Romano Mlađi.

Poslije Drugog svjetskog rata 1947. godine dobrovoljnim radom Puntara izgrađena je cesta od mjesta Punte Križa do uvale Ul po trasi postojećeg starog pješačkog puta u dužini od cca 900 m.

Kada je u Puntu Križa osnovano Kotarsko poljoprivredno dobro 1948. godine i podignute štale za krave i svinje te obradu poljoprivrednog zemljišta na Funtuani izgrađena je cesta od Funtuane do Veščine. Na Veščini je bilo izgrađeno improvizirano drveno pristanište za brod koji je prometovao iz Veščine do Malog Lošinja i prevozio kravlje mlijeko i povrće. Istim brodom obavljeno je i povezivanje Punte Križa sa Malim Lošinjem. Bio je to novo nabavljeni brod »Proleter« koji je kasnije dobio ime »UL«. To nije značajno poboljšalo putovanje iz Punte Križa do Malog Lošinja, ali je bio ipak jedan korak naprijed, barem u tome što je uspostavljena redovita veza iz Punte Križa za Mali Lošinj dva i tri puta tjedno.

Cesta za Osor još nije bila na vidiku jer se prijevoz drva za Veneciju u prvo vrijeme vršio talijanskim trabakulima iz Čoze, a kasnije našim trabakulima na koje su se drva krcala u pojedinim lučicama na području Punte Križa s geta preko improviziranih pontona na brod. Tako sve dok se 1955. godine prijevoz drva nije počeo vršiti većim brodovima koji nisu mogli pristajati tako blizu obale gdje su bila stovarišta (get) za drva, već je trebalo prijevoz organizirati kamionima do Osora. To je iziskivalo izgradnju ceste do Osora. U tu svrhu je Narodni odbor kotara Cres-Lošinj 1955. godine osnovao komisiju koja je imala zadatak odrediti pravac trase za izgradnju kamionske vlake u širini od 4m od mjesta Osor

do Punte Križa kroz šumski predio Punte Križa. Komisju su sačinjavali: Toić Ivan predsjednik upravnog odbora šumarije »Planika« Mali Lošinj, ing. Šklebar Mijo upravitelj šumarije, Trpić Edo šef uprave cesta pri N.O.K-a Cres-Lošinj i Magaš Nikola upravitelj građevne uprave poduzeća »Primorije« Mali Lošinj. Ova komisija pregledala je na terenu postojeći put od Osora do Garmožja i odredila pravac trase ceste koja bi uglavnom bila trasirana prema postojećoj skici koju je za vrijeme okupacije postavila neka talijanska uprava. Cesta od Osora do Garmožaja trasirana je uglavnom po postojećem putu, dok je od Garmožaja do Punte Križa predviđena potpuno nova trasa ceste.

Prema troškovniku za izgradnju navedene ceste potrebno je bilo osigurati 10.000.000 din, s tim da su porušene stare gromače, a nove su trebali izgraditi vlasnici parcela.

Izgradnja ceste započela je 1955. godine i to od Osora do Garmožja i izgrađena je do polovice 1956. godine. Radove su izvodili radnici Šumarije, Poljoprivredne zdruge Punta Križa i Uprave za ceste, a radove je nadgledao Edo Trpić. Na izgradnji ovog dijela ceste radili su sljedeći Puntari: Ožvaldela Ivan, Lazarić Romano i Lazarić Romano mlađi, Marušić Franje, Marušić Antun, Marušić Mario, Matušan Andrija, Matušan Nikola, Matušan Vjekoslav (Vjeko), Brusić Vazmo (Paškvalin), Plešić Ivan, Plešić Nikola, Pinezić Milan, Kosić Mate, Zorović Ivan (Barić), Badurina Beneto, Bajčić Ivan i Kučić Ivan (Tino). Radili su u grupama po tjedan dana, a smješteni su bili u kućici na Marinskoj. Drugi dio ceste od Garmožja do mjesta Punte Križa započeli su radnici Šumarije krčenjem trase, da bi u rujnu 1956. radove izvodile tri brigade poduzeća Komunalac i to dvije iz Orleca i jedna iz Beleja. Prvu brigadu iz Orleca činili su: Kučić Antun (Puma) brigadir, Kučić Antun (Mali muž), Benvin Antun (Tone iz Zbišine), Desanti Nino, Desanti Diego, Kučića Antun (Ćurle), Mužić Pavle iz Vrane, Deželić Anton (Pupić), Mužić Antun (Ivača) i Toić Dinko iz Vrane. Drugu brigadu iz Orleca činili su: Dlačić Antun (Guobov) brigadir, Jurjako Antun, Mužić Antun (Polušić), Mužić Antun (Paće), Dlačić Dinko. Treća brigada bila je iz Beleja i činili su je: Marušić Ivan brigadir, Marušić Đino, Mihaić Antun, Mihaić Eveno, Kučić Nino i Muškardin Karlo. Ovi radnici bili su smješteni na Garmožju u kućici Rokićevih i u kući Romana Kašteluanjevoga. Nije bilo strojeva za izgradnju cesta kao danas. Radovi su se izvodili ručno. Osnovni alat bio je kramp, motika, pralica, bat, lopata i šmurić. Veće stijene i panjevi su minirani.

Radovi su na cesti do Punte Križa završeni u studenom 1956. godine, u dužini od 12 km. Dana 29. studenog 1956. na Dan Republike bilo je svečano otvorenje ceste, kad je za sve sudionike u izgradnji ceste u školi organizirana večera. Ispekli su se janjci i skuhao gulaš, a vina je bilo u izobilju. Poslije večere nastavljeno je sa zabavom uz harmoniku. Bio je to značajan dan za žitelje Punte Križa.

Iako je cesta bila samo probijena, još je virio pokoji panj crnike ili dio neke stijene, a podloga je uglavnom bila zemljana, bila je to prekretnica života za mještane Punte Križa. Sada su često prometovali kamioni šumarije ili nekog drugog poduzeća koje je prevozilo drva tako da se za potrebu moglo s njima prevesti do Osora, a onda dalje autobusom ili kamionom do Lošinja, odnosno autobusom do Rijeke.

Mercedes HP Jadranka Mali Lošinj – prvo vozilo koje je prošlo novoasfaltiranom cestom

Sada je kamion Šumarije bio često u Puntima Križa jer je prevozio radnike koji su sjekli šumu, a vozač kamiona bio je Marinov Ljubo koji bi vrlo rado učinio uslugu i poveo nekog Puntara do Osora. Prijevoz materijala iz Nerezina organizirao se najčešće traktorom Poljoprivredne zadruge Nerezine koji je vozio Toni Beri (Berić) ili Frlan Mario, a kasnije je najčešći prijevoznik kamionom iz Nerezina bio Franko Cetinić.

S izgradnjom ceste otvorili su se novi problemi. Naime, s obzirom da je ovčarstvo bilo razvijeno, a cesta je prešla preko pojedinih pašnjačkih parcela, do Punte Križa je bilo postavljeno mnogo duplih lesa koje je trebalo otvarati i zatvarati, što poneki nesavjesni vozači nisu poštivali, pa bi lesu ostavili otvorenu, a tada je nastao problem za vlasnika ovaca jer bi iste izašle iz parcele i trebalo je gubiti vrijeme tražeći ovce. Cesta je bila na pojedinim dionicama jako teška za kišnih dana jer je podloga bila zemljana, a ponegdje je bilo i ilovače, tako da je bilo proklizavanja vozila, a tada je pod kotače trebalo nabacivati granje i kamenje. Da bi izbjegli takve situacije i cestu održali u voznom stanju, Komunalac iz Malog Lošinja je zaposlio dva radnika cestara i to Marušić Antuna iz Punte Križa koji je održavao dionicu ceste od Punte Križa do Garmožja, i Čubranić Draga iz Nerezina, koji je održavao dionicu ceste od Garmožja do Osora. Godine 1960. kao cestar zaposlen je Kosić Nevio iz Punte Križa koji je održavao dionicu ceste od Punte Križa do Bokinića, a kasnije i na dijelu ceste prema Osoru. Ti su cestari tucali martelinama kamen za saniranje manjih rupa na kolniku, a za veće zahvate na kolniku Komunalac bi godišnje donio po nekoliko kamiona tucanika na kritična mjesta kojim bi ti cestari održavali prohodnost ceste.

Izgradnja ceste od Punte Križa do Funtuane-Drage, Poguane i Bokinića započela je 1960. godine. Za napomenuti je da je trasa ceste od Punte Križa do Funtuane probijena još 1956. godine kad su se izvodili radovi na cesti do Punte Križa. Cestu su gradili radnici Poljoprivredne zadruge Punta Križa i radne brigade srednjoškolarca-ferijalaca iz Maribora koji su kampirali na Bokiniću. Radove je financirala Općina Mali Lošinj. Radovima je rukovodio predsjednik Poljoprivredne zadruge Punta Križa Antun Plešić. Cesta je probijena i bila je u lošem stanju, najvećim dijelom bez tucanika. Ipak je ovo značilo veliko olakšanje za

mještane Punte Križa, jer je sada do Veščine vodila je cesta, međutim i dalje je trebalo pješačiti i nositi na ramenu ili na glavi proizvode za prodaju u Malom Lošinju, odnosno kući donijeti iz Veščine robu nakon povratka iz Malog Lošinja. Sve to iz razloga što u Puntu Križa nije bilo kamiona ili automobila. Doduše, postojao je jedan traktor u vlasništvu Poljoprivredne zadruge, koji često nije bio u voznom stanju.

Izgradnjom ceste Osor – Punta Križa mještani Punte Križa su 1969. godine inicirali uspostavljanje autobusne veze Punta Križa - Mali Lošinj. Skupština općine Mali Lošinj je tu inicijativu prihvatila. Tako je 10. travnja 1971. godine uspostavljena autobusna veza kombijem »Progres« Beograd »Hoteli Mali Lošinj« Mali Lošinj, dva puta tjedno.

Cesta inače nije održavana na odgovarajući način. Izgovor je uvijek bio da nije u budžetu Skupštine općine Mali Lošinj osigurano dovoljna sredstva da se cesta adekvatno održava. Sve veći promet kamiona koji su do Osora prevozili drva za Šumariju Mali Lošinj, te iz godine u godinu sve veći dolazak turista – kampista u autokamp »Baldarin« doveo je do jako lošeg stanja ceste, tako da je postala i opasna za promet. Velike su bile primjedbe gostiju na stanje ceste, pa su 1972. godine Uprava Hotelskog poduzeća »Jadranka« i mještani Punte Križa zatražili od Skupštine općine da se ista asfaltira.

Prijedlog je prihvaćen i zatražena je ponuda od Poduzeća za ceste »Rijeka« iz Rijeke, koje je ponudilo asfaltiranje ceste u širini od 3m, te da se sa svake strane asfalta naspe drobljeni kamen u širini od 0,5 m i da se svakih 300 do 400 m napravi proširenje radi mimoilaženja. Za sve to trebalo je osigurati sredstva u iznosu od 1,350.000 dinara.

Ponuda je prihvaćena. U financiranju ceste sudjelovali su: Fond za ceste Skupštine općine s iznosom od 250.000 din, Hotelsko poduzeće »Jadranka« Mali Lošinj s iznosom od

470.000 din, Opća poljoprivredna zadruga s iznosom od 50.000 din i Turističko društvo Punta Križa s iznosom od 150.000 din. Nedostajalo je još 430.000 dinara, koji je iznos osiguralo Hotelsko poduzeće »Jadranka« iz kredita dobivenog za predsezonu. Povrat tog kredita osiguran je na način da se Turističko društvo Punta Križa odreklo boravišne takse koju Hotelsko poduzeće »Jadranka« Mali Lošinj naplati u svom autokampu »Baldarin« kroz tri naredne godine. Asfaltiranje ceste započeto je prije turističke sezone 1973. godine na dionici Osor-Garmožaj, a dionica ceste Garmožaj-Punta Križa-Bokinić završena je do kraja lipnja mjeseca 1974. godine. Tako je 04. srpnja 1974. godine bilo svečano otvorenje ceste na trgu ispred crkve u Puntu Križa.

Cesta Punta Križa-UI i cesta u mjestu Punta Križa asfaltirana je također istovremeno kada i dionica ceste Garmožaj-Punta Križa. Radove je platilo Hotelsko poduzeće »Jadranka« Mali Lošinj, a Turističko društvo Punta Križa odreklo se boravišne takse ostvarene u autokampu »Baldarin« u korist »Jadranke« za još jednu godinu.

Cesta Osor-Punta Križa-Drage-Poguana-Bokinić izgrađena je bez prostorno-planske dokumentacije, bez projekta, bez dozvole za gradnju i nema uporabne dozvole, te nije ucrtana u katastru.

Izgradnjom ceste Osor – Punta Križa prestalo se koristiti nekadašnje pješačke putove iz Punte Križa do Osora i iz Punte Križa do Drage, Puguane i Bokinića. Nema više pješačenja do Osora ili do Drage, Puguane i Bokinića iz potrebe, već sada samo kao rekreativna šetnja. Sada bi te putove trebalo održavati kao šetnice koje otkrivaju mnoge značajne kulturne i prirodne lokalitete područja Punte Križa.

Franko Kučić

ŠTUORIJA OD SMRIJEČIJA

Kuće na Smriječiju su stuare okolo tristopedesijet godišć. Parva kuća je bila od Cresana, a pokle su se udelale kuće Matičeve i od Hrončića. Drugi pošidijenti su bili Žuorovi i oni su stuali vaf novon Smriječiju, vaf kućah Matičevih a pjažalo ih je igrat kuarthe pa su tako i stuan zaigrali.

Onda je stuan kupil Andrea fu Bortulin.

Pokle Andreje su prišli Rukonići zvuani Matičevi na Smriječje i oni su živeli od kanpanje kako se po stuaron reče.

Sve one lihe sprijed kuće kede su sada masline su se kopale i vaf njih su sajevali biži, bob, kumpir, jašmik, čič i još druge verdure. Trsja se bile jedino uzuad kuće vaf dolcu a druga put Kalduonte. Guvna za žito tliječ su bila vaf stvarom Smriječju i na Gropku. Sve skupa su imeli okolo stuo i pedesijet ovuac kije su se pasle i po drugih ograjic okolo Smriječja.

Vode nikada ni falilo aš guštijerna darži trejset i tri kubi. Vodu za prat robu, za zalevat vartal i za bluago su hodili zimat na Suhu. To je lokva blizu Smriječja.

Onda su moji noni umarli, i drugi Matičevi su umarli. Muoj pokuojni otac, Toni Antičev, ni imiel jubav za kampanju pa je sve bilo bandunuano. Onda sen ja kako malićina zis mojin pokuojnin buarbon Janon Lekičen opet počel puast ovce, ma su kuće bili bandunuane aš je bilo više propjetuarji vaf kućah.

Godišća 1997. su Andreina i Sandro Matičev prodali svoju

kuću Ferdiju Zoroviću pa smo ja i Ferdi počeli načinjat kuće, čistit ograjice i dvizat gromače i vaf tuon poslu sen ja imijel više voje za delat i pomogal Jakovu zis Žbićine vaf tuon poslu.

Onda smo 2007. udelali novi put po klancu, a 2009. smo parnesli vodovod na Smriječje i 7 kuć se je takalo na vodovod.

BRANKO RUKONIĆ - MATIČEV

S KLE VODA F PUNTE (2.)

Vaf predzadnjen numeru sen napisual da smo vodu parvo dobivali z lokvic, kašnje z guštijernah, sada hvala Bogu i onin ki su vodovod udelali - z Vrane. Hvala Bogu, voda v jezeru je po svije prilike od dažja, ma forši (če je manja probabilituat) arivuje i skruoz neku žilu z Gorskog kotara ol forši osmozon z muora. Ma zanmo da je ono parvo najsigureje.

A s kle daš? Z neba. A ot kut v nebu? Evaporuju i muore i sve vode na Zemje. A ot kut muore i sve vode na Zemje? E to je malo komplikvano. Znuamo da je Zemja nekat bila užarena (kako je sada galboko v nutre) pa ni mogla voda bit na užarenon. A ot kut je onda prišla? Provat ću pomalo špjegat.

Naš Svemir je diventual od Velikoga praska¹: sva masa je bila na kupu vaf živo mualon volumenu i to je šplodilo i razneslo na sve buande. To se dogodilo negde pret 14 milijardi godišć. S parvinje su to bili živo užareni gaši, svi elemijenti matijerije i antimatijerije. Ma kako je ešplozija nekontroluana, negde je matijerija (kua je letela na sve buande) bila gušća, negdere reja. A kako na sve stvuari djeluje Newton-ov zakon gravitacije (privlačenja), tamo kede je matijerija bila gušća počela se još više zgušnjevati a tamo kede je bila reja, počela se još više razrehtat.

Kako parvo vaja se pitat: Ma ežišti samo naš Svemir ol ih more bit i više? Kako je pruazni prostor, »nebo«, na sve buande beskonačan, zuač ne bi moglo bit više velikih praski? Kako je nebijeski prostor trodimenzionalno beskonačan, more se lahko i realno pretpostavit da je moguće beskonačno na kub velikih praski.

Ma tornuajmo našen Svemiru. Matijerija se počela zgušnjevati na cirka 100 milijardi mest a to smo prozvali galaksije. Njanke galaksije nisu posvuda ištešo guste. Tamo kede su gušće, matijerija se počela zgušnjevati a tamo kede je bila reja se počela još više rehčet. Tako danas znuamo da vaf svake galaksije je okolo 100 milijardi mest kede se matijerija zgušnjuje i to su zvezde. Jena zvezda je i naše Sunce. Ežišti nekoliko teoriji kako su diventali planeti. Nima ih svaka zvezda, ma naše Sunce ima ih osan. A jedan od tih osan je i naše Zemja. I ona je bila s parvinje užarena. Z vremenom sve se hluadi, pa i naša Zemja. Pret nekih 4,5 milijardi lijet počele su se skrućevati grote i Zemja je počela bit kruta. Naravno da nanke tada ni moglo na užarene Zemje bit voda. Ma Zemja se i daje malo pomalo hladila i negder pret 3,7 milijardi godišć temperatura na nekih mestijeh na povaršine Zemje je spala spot 100°C, dakle na Zemje na nekih mesteh je bila moguća voda. Ma s kle će prit?

Tornuajmo opet na Veliki prasak našega Svemira. Kako su se razleteli na sve buande svi elemijenti, tako i vodik i kisik. Atomi vodika su živo muali, barzo su se ohladili a jimaju tendenciju da se spajaju, tako su se barzo dvua po dvua spojili i diventale su molekule vodika. Barzo su se ohladili i atomi kisika i oni su se spojili vaf molekule. Škontrujuć se molekule kisika i vodika, tako hluadni spojili su se i nastale su molekule vode. I molekule vode su se jena z drugu spajale i diventale su vele kapje vode. Kako su se i daje hladile, diventale su jac. Tako živo barzo su veći oli manji

bokuni jaca libero leteli po našem Svemiru. Naravno da su ih privlačili, zavol Newton-ove sile gravitacije, druga nebijeska tijela. Ma ko su tako leteli put nekoga užarenoga tijela, šubito bi se škvajali i evaporuali vaf vodu ol forši opet v atome vodika i kisika i puartili ća od takovoga tijela. Ma kada je pret 3,7 milijardi godišć temperatura na povaršine Zemje spala spot 100°C - jac se rastopil i voda je ustala na povaršine Zemje. A ono će zis Svemira pade na Zemju zove se »meteorit« tako je voda na Zemje meteoritskog porijekla. Kako vaf Svemiru je čuda jaca, uof je padal na Zemju i na Zemje je bivalo sve više i više vode. Ta voda se kalala na najniža mesta na Zemje. Naravno kako je Zemja još vavek tijepla, a topli ju i Sunce, voda je duobrin delom evaporala. Ma atmosfera Zemje je 80% (cirka) dušik a 20% kisik, to uz Zemju je atmosfera tijepla a na velikih višinjah je hluadna. Kako se tako evaporuana voda dviže, kondensuje se, pretvara u veće kapje i pada nazad na Zemju kako daš. Takov daš pada posvuda po povaršine Zemje, prodire i pod zemju i škvajuje sve ono će se vaf vode topi i nosi sobu. Suol se topi vaf vode i voda ga nosi sobu na najniža mesta. Takova sluana voda zove se »muore« kuo je zavol toga sluano. Narafski da i muore evaporuje, ma evaporuje samo voda a ne suol; suol ustaje v muoru a vodena para se dviže, hluadi i kondensuje, pada kako daš i opet nosi sobu suol. Muore je tako, a i bit će sve više i više, sluano². Siguro je da će vode/muora na Zemje bit sve više i više aš više meteorita/vode pade z neba nego će evaporuje vaf Svemir skruoz našu atmosferu.

Neki će pitat: kako to, per esempio, na nekom drugom planetu, Marsu ki nan je blizu i slični smo, ni vode? Odgovor leži: zavol atmosfere. Atmosfera Marsa je (opet cirka) 90% ugljični dioksid i 10% dušik. Takova atmosfera z višinjju se ne hluadi, kakova je temperatura uz povaršinu Marsa, skoro takova ja i na najvećih višinjah njegove atmosfere. Tako meteorit vode ki pade na Mars, rastopi se i pada na najniža mesta, od tepjine Marsa i Sunca evaporuje, dviže visoko - samo se ne kondensuje aš je i tamo visoko temperatura visoka i te molekule pare opet puarte vaf Svemir. Ne more toliko čuda meteorita vode past na Mars, koliko more evaporat. Teleškopima na Marsu se vide korita negdanjih fiumeri; veliki meteoriti su padali, škvajali se, dubili korito do najnižih mesta ma su evaporali i puartili nazad vaf Svemir. Vode na Marsu je samo na Južnen polu kao jac (i vidi se bijelo) . Tamo je voda ostala aš je hluadno i ne more tako lahko evaporat/sublimat³.

Eko, ovako smo špjekali s kle voda na Zemje: pala je z neba kao meteorit.

Dinko Zorović - Eto

¹ Ovu teoriju je acetala i Katoliška crijekva, puapa Pio XII godišća 1948. Geneza počne: »U početku bijaše riječ...« a kako je »riječ« zvuk - to je zvučni veliki prasak.

² Ežišti jena teorija kua govori da muore nijeće bit vaf budućnosti slaneje ner će je sada; da ovakova slanost je neakova ravnoteža.

³ Bijela kapa na Sjevernen polu Marsa je jacuani ugljični dioksid.

PUNTARSKI POVIJESNI FOTOPLOV

S objavljivanjem starih fotografija naših Puntarki i Puntara započeli smo u trećem broju »Puntarskog fuoja«. Tada smo potanko opisali našu prekrasnu narodnu nošnju, a da bi mlađim generacijama i svim našim čitateljima zorno predočili kako je ona izgledala, objavili smo fotografiju sačuvanog originalnog »vardakuola« i osam fotografija naših »biži nona obalčenih na kas«.

Tada, isto kao i danas, cilj nam je bio da od zaborava sačuvamo nošnju koja se u vremenu između dva svjetska rata počela napuštati i sve manje nositi da bi s vremenom u potpunosti bila napuštena. Danas ju možemo vidjeti samo prilikom nastupa Folklornog društva »Studenac« iz Nerezina.

Od trećeg broja »Puntarskog foja«, redovito smo objavljivali fotografije naših predaka pod naslovima: »Naše none i bižnone zis decami«, »Žene i muži«, »Puntarske fameje« i »Puntarske divuojke«. U dva posljednja broja objavili smo fotografije puntarskih mladića koje su nastale tijekom njihovog služenja vojnog roka u austrougarskoj i talijanskoj vojsci.

Na ovaj smo način do sada objavili više od pedeset starih fotografija nastalih krajem 19. i početkom 20. stoljeća te ih

spasili od gubitka i zaborava. One, kao i mnoge još neobjavljene, dio su povijesti našeg kraja. Sve će one kao svjedoci prošlog vremena naći svoje mjesto na jednoj prigodnoj foto retrospektivi te činiti nezaobilazan dio etnografske zbirke koju ćemo formirati kada se za to stvore potrebni uvjeti.

U ovom broju objavljujemo novu seriju snimaka na kojima možete još jednom vidjeti raskoš naše narodne nošnje kao i ljepotu naših baka i prabaka, tada vrlo mladih djevojaka.

Na prve četiri fotografije nalaze se djevojke koje smo identificirali dok na preostale tri, ni uz najbolju želju i volju, to nismo uspjeli. Znamo samo da su one pronađene u ostavinama puntarskih obitelji i da su nastale između 1910. i 1925. godine.

Zahvaljujemo se svima koji su u svojim obiteljima pronašli stare foto zapise, ustupili nam ih, dozvolili njihovo objavljivanje i pomogli pri identifikacijama. Uvjereni da ovakvih fotografija zasigurno ima još na našim šufitima, škancijama, baulima i škafetima, pozivamo Vas na daljnju suradnju jer nam je svima zajedno izuzetno stalo da ne zaboravimo naše korijene i naše pretke bez kojih ne bi blagovali u ovom što, njihovom zaslugom, danas imamo.

Sestre Brako u vrijeme kada su živjele na Velih Ogradah sa svojom tetom Menom koja ih je nakon majčine smrti odgojila. Stoje slijeva nadesno: Nadala Brako udata Sigović, Stanka Brako i Marija Brako udata Badurina. Sjede: Katarina Brako udata Olović, Filumena-Mena Brako i Dumica Brako udata Bonić.

Desno Katarina Kučić, rođena Hrončić-Bluažovica sa svojom majkom

Marija Zorović – Marići Frankulinjeva

Andrina-Andra Lekić, rođena Žuklić-Popićeva (supruga Jakina Lekića), snimljena 18.04.1924.

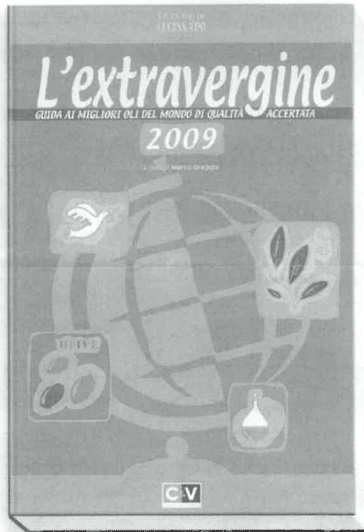

Na posljednje tri fotografije nalaze se nama nepoznate djevojke te Vas pozivamo da nam pomognete u njihovom identificiranju.

ČLAN NAŠEG ZAVIČAJNOG DRUŠTVA

IVO BRIZIĆ - SVJETSKI PRIZNATI MASLINAR

Maslinara

Ivo Brzić - Mučo, porijeklom Puntar po majci, sin je Antonije-Tone Galjanić udate Brzić. Živi u Bolu na Braču gdje s obitelji vodi »Gallery photo studio«.

Uz posao u slobodno se vrijeme bavi maslinarstvom te je upornim radom, stalnom edukacijom i primjenom svih modernih agrotehničkih mjera, postigao uspjeh kojem teži i sanja svaki napredni maslinar.

Nakon što se na smotri maslinarstva u Splitu, više godina zaredom, okitio zlatnom medaljom za kvalitetu maslinovog ulja, u protekloj 2009. godini, njegovo je maslinovo ulje uvršteno u sam vrh svjetskih maslinovih ulja.

Najugledniji svjetski vodič maslinovog ulja »L'extravergine«, koji uređuje jedan od najboljih poznavatelja maslinovog ulja na svijetu, Marco Oreggia, svake godine izabire najbolje ulje. Maslinovo ulje Ive Brzića, pod nazivom »Sveti Liberat«, proizvedeno od sorte oblice (gorkule) s lokaliteta Povlja na Braču, uvršteno je u ovaj najprestižniji svjetski almanah te se na ovaj način plasiralo među sto najkvalitetnijih maslinovih ulja svijeta.

Ivu upućujemo iskrene čestitke te mu želimo još mnogo dobrih i uspješnih maslinarskih godina.

Croazia Dalmacija

OLIO EXTRAVERGINE

Sveti Liberat

DA AGRICOLTURA BIOLOGICA

85 ↑

100 m. - s.l.m.

specializzato forma libera

oblica

brucatura a mano

no - ciclo continuo

fruttato medio

da 22.01 a 26.00 € - 500 ml.

**IVO
Brzić Mučo**

Glavina, 5
21466 Bol (Split)
Tel. + 385 21 635621
Fax + 385 21 635253
E-mail: ivo.brzic@st.t-com.hr

Izvanredan nastup na sceni za Brzić Mučo, malo gospodarstvo, koji je ugodno iznenadilo naš tim sa jednim ekstradjevičanskim uljem izuzetne kakvoće Ivo Brzić Mučo pokrenuo je ovu aktivnost 2003 godine u Bolu, nekada starom ribarskom mjestu a danas čarobnim i mirnim kutkom otoka Brača! Na dva hektara površine koje obrađuje danas, sa oko 300 stabala maslina, autohtone sorte Oblica ubrano je u ovogodišnjoj ručnoj berbi 4000 kilograma plodova, ekvivalent čega je oko 700 litara ekstradjevičanskog ulja.

Skrećemo vam ovim putem pažnju na ekstradjevičansko ulje Sveti Liberat proizveden na visokom bio-ekološkom nivou, koje plijeni svojom žuto-zlatno zagasito bistrom bojom. Mirisom se predstavlja odlučan i sveobuhvatan sa krepkim tonom bilja: zelene salate, divlje žutince, poljskog čička i artičoka. U ustima je fin i osebujan, obdarenen voćnim aromama poluzrele rajčice i bajame, obogaćen mirisima začina crnog papra, mente, bosiljka i kadulje, Gorčina i pikantnost elegantni su i u točnoj mjeri. Izvanredan je za: salate od hobotnice, marinade od rakova, predjela od povrća, graliniranom povrću, juhi od slanutka, prvim jelima od školjkaša, ribi iz pećnice, svinjskom mesu na žaru i polutvrdim sirevima.

726

Prijevod teksta s talijanskog jezika u kojem je u »L'extravergine« za 2009. godinu opisano maslinovo ulje Ive Brzića.

ŠTARKAVAC - KOZLAC

ARUM MOCULATUM

Kozlac, našeg domaćeg, narodnog naziva štarkavac, biljka je koju možemo jednostavno i često uočiti ako se uputimo u šetnju šumovitim predjelima Cresa i Lošinja. Staništa su mu u pravilu mjesta koja su sjenovita i vlažna pa je na području Punte Kruža dosta rasprostranjen ponajviše u šumama crnike te na rubovima šikara. Na pašnjacima ili u dolcima nećemo ga pronaći jer štarkavac ne raste na mjestima koje obasjava sunce ili tamo gdje je zemljište kamenito, porozno i suho.

Štarkavac je višegodišnja, trajna, zeljasta biljka koja raste iz gomolja koji se nalazi i do petnaestak centimetara duboko u tlu. Gomolj je loptast ili blago valjkast. Iz gomolja izbijaju duguljasti, glatki listovi, blago naboranih rubova, svijetlo do tamnozeleno boje i imaju izduljeni srcoliki oblik. Listovi rastu na dugačkim stapkama koje su u presjeku okrugle i narastu preko trideset centimetara u visinu. Rastu u skupinama i postupno se šire. U travnju i svibnju iz zemlje uz samu stapku izbija zanimljiv i neobičan cvijet koji je jednospolan, nalik na omanji klip, koji je opasan ovojnim listom, izvana zelenkaste a iznutra žućkaste boje koji obavija čitav klipić. Na cvjetnom klipu razvijaju se grozdovi bobica koje su u početku zelene, a kasnije crvene boje.

Kozlac, koji mi nazivamo štarkavac, u Hrvata se još naziva kozlić, zmiijin češalj i zmiijin kukuruz. Zanimljivo je da su naše bake upozoravale djecu da se klone štarkavca i mjesta gdje on raste, govoreći da se uz njega zadržavaju zmije. Ove tvrdnje po svoj prilici nisu točne jer štarkavac uvijek raste na sjenovitim mjestima do kojih ne dopiru sunčeve zrake te na najvlažnijim mjestima u šumi i makiji, a to baš i nisu staništa na kojima se zadržavaju zmije. Prije će biti da su naše bake pretpostavljale i naslućivale da se radi o biljci koja ima određena otrovna svojstva pa su, zlu ne trebalo, djecu odvraćale od ove biljke. Danas štarkavac malo tko primjećuje i nitko mu ne pridaje pažnju, ali ranije nije bilo baš tako. Štarkavac je, kao i gotovo sve što nas u prirodi okružuje, imao svoju uporabnu vrijednost, jer su naši preci samo tako, koristeći sve što im je škrti i surova otočka priroda podarila, mogli opstati. Štarkavac se brao podesnim nožem ili malim srpom - »kosorićen«, rezao, stavljao u koševе ili vreće i donosio doma. Koristio se za ishranu svinja koje je svaka obitelj imala u »kocu« pored kuće. Svinje su ga vrlo rado jele, ali ne sirovog, već ga se kuhalo u kipućoj vodi - »jušini«, zajedno sa svim ostalim što se za prehranu svinja koristilo.

Za ishranu ljudi nije se nikada koristio iako je zanimljivo da je ipak pogodan kao ljudska hrana. Naime u priručnicima za preživljavanje u prirodi nailazimo na podatak da je njegov gomolj jestiv i da se on u proljeće i ljeto može iskopati i potom osušiti. Suhe se gomolje mora dobro prokuhati u vodi te ih tako koristiti za jelo.

Osim kao hrana (prokuhani list za svinje i osušen prokuhan gomolj za ljudsku prehranu), štarkavac se može koristiti i kao narodni lijek jer ima brojna ljekovita svojstva. Od njega se može pripremiti čaj ili tinktura koja se koristi za liječenje pojedinih bolesti.

Za čaj od kozlaca potrebna nam je jedna žličica praška od osušenog gomolja i dva decilitra vode. Kipućom se vodom prelije prah, poklopi, ostavi da odstoji tridesetak minuta i zatim procijedi. Ovaj se čaj, u količini od dvije do tri šalice dnevno, koristi za izbacivanje katara iz bronha, za jačanje mokrenja, protiv crijevnih parazita i za ublažavanje promuklosti.

Tinktura od kozlaca priprema se tako da 200 grama usitnjenog suhog gomolja umočimo u jednu litru 60%-tnog alkohola i ostavimo da stoji najmanje mjesec dana, a potom se procijedi. Ovako spravljen tinktura vrlo je koristan lijek za ublažavanje posljedica udaraca, modrica, nagnječenja tkiva i sličnih ozljeda. Oblog se priprema na način da se u pola litre vode stavi jednu čajnu žličicu tinkture te namoči gazu koju ćemo kao oblog staviti na mjesto udarca ili na modricu. Prema još uvijek nedovoljno utemeljenim istraživanjima, ovakvom se tinkturom mogu postići dobri rezultati i u liječenju hemoroida i psorijaze.

Dakle, štarkavac se može koristiti kao hrana za životinje i ljude, može biti i koristan lijek, ali treba naglasiti da je on

istovremeno i vrlo otrovna biljka. U svježem stanju otrovni su svi dijelovi ove biljke kao što su list, cvijet, gomolj, plod i sjeme. U slučaju konzumiranja sirovih dijelova kozlaca, dolazi do jakog žarenja, oticanja usana, usta, jezika pa čak i vrata. Dolazi do povraćanja, proljeva, poremećaja gutanja i žeđi. Postoji mogućnost da dođe i do poremećaja rada srca a kod težih trovanja i do smrti. Sam sok biljke iritira kožu, a konzumiranje ploda uzrokuje bolove u želucu i trbuhu, grčeve i vrtoglavicu.

Štarkavac je dakle nekada tretiran kao korisna biljka za ishranu svinja, a potom ga se zasigurno i više od četrdesetak godina ni za što više nije koristilo. Opisali smo da ova biljka može biti i vrlo opasna zbog svoje toksičnosti pa je se bolje kloniti. To dobro znaju i naše ovce koje ga nikada ne jedu, a za ishranu ga ne koriste ni jeleni lopatari, koji u velikom broju obitavaju na području Punte Križa. Kako ga eto godinama nitko, ni čovjek a ni životinje nisu koristili, dobrobrano se razmnožio i proširio u našim šumama i šikarama. Međutim u posljednje se vrijeme ova vazdazelena, trajna biljka našla na samom rubu opstanka.

S pravom ćete se upitati kako je to moguće i što se to u našem eko sustavu dogodilo da je štarkavac odjednom postao zanimljiv. Što bi to moglo biti i tko bi se odjednom mogao tako zainteresirati za štarkavac da mu na nekim područjima prijeti da čak bude i iskorijenjen, da nestane.

Prije nekoliko godina na području Punte Križa počele su se pojavljivati prve divlje svinje. Danas su one pošast koja prijeti ne samo opstanku ovčarstva, već postaju realna opasnost i uzročnik poremećaja i ozbiljnog narušavanja ravnoteže čitavog ekosustava. Jedna od zasigurno ugroženih biljnih vrsta je i štarkavac. Ova je biljka za divlju svinju prava poslastica i gdje god je ona do sada nesmetano rasla, nailazimo na izrovano zemljište.

Divlje svinje temeljito ruju po staništima štarkavca i neumorno iskopavaju gomolje ove biljke. Osim što ruju, iskopavaju i jedu razno korijenje, gliste i puževe, temeljito iskopavaju i pustoše mravinjake, love guštere, žabe, zmiye, ova novovijeka napast naprosto uživa u štarkavcu. Očito je da divljoj svinji ne smeta otrovnost gomolja i lista ove biljke. Dok su se zbog toksičnosti svježeg štarkavca domaće svinje hranile isključivo kuhanim, divlja ga svinja bez posljedica jede svježeg i naveliko uništava.

Ako se u vrlo skoro vrijeme ne poduzmu učinkovite mjere za suzbijanje najezde divljih svinja, iz našeg će ekosustava nepovratno nestati još jedna biljka, naš štarkavac, koji kao jedinka upotpunjava mozaik naše naveliko poznate i širom hvaljene bioraznolikosti.

Ljubo Galjanić

STRIG - STRIŽA OVACA

Ovca je na ovim našim otočkim prostorima hraniteljica puka od prehistorije. Od pamtivijeka je prehranjivala naše pretke, ponajprije mesom, mlijekom, sirom, maslom i skutom. Odijevala ih je vunom i kožom. Ovčjim gnojem prihranjivali su svoje vinograde i maslinike. Bez ovce naši otočani ne bi zasigurno opstali na ovom siromašnom, krševitom i škrtom tlu. Naša je ovca, nevjerojatno izdržljiva, žilava, i vrlo skromnih prohtjeva, stoljećima opstala na otoku te nas do današnjih dana vjerno prati i služi.

Briga i posao oko ovaca samo laiku može izgledati jednostavan i lak. Samo oni koji se nisu bavili ovčarstvom mogu zaključiti da ovca ne zahtijeva veliku pažnju, trud i znanje. Savjestan i marljiv ovčar redovito obilazi svoje stado, premješta ga s pašnjaka na pašnjak, uređuje gromače, čisti lokve i obavlja sve potrebno da mu ovce budu u dobrom zdravlju i snazi te da mu za njegov uloženi trud podare janje. Između bezbroj poslova jedan je vrlo bitan i neizostavljiv, a to je »strig« - striža ovaca.

Strig se obavlja jednom godišnje. Prema stoljetnom običaju započinje od Gavidijente, blagdana svetoga Gavde, koji se slavi prvog lipnja, a mora se završiti najkasnije do »Ivanje« - blagdana svetog Ivana, koji se slavi 24. lipnja. Naš ovčar, oboružan stoljećima stjecanim iskustvom, nepogrešivo određuje vrijeme striga pomno prateći meteorološke uvjete, pazeći da ne krene u strig dok su svibanjske noći hladne ili jutro rosna i ne čekajući da započnu vrele lipanjske žege.

Prerano ošišana ovca, bez svog gustog, toplog i nepromoćivog runa mogla bi se u svježim ili mokrim svibanjskim noćima pothladiti i razboljeti, a prekasno ošišana ovca neizmjereno pati na vrelom lipanjskom jarkom suncu.

Odluku kada početi sa strižom ovaca nakon pomnog promišljanja donosi domaćin, glava obitelji, iskustvenim praćenjem vremenskih prilika i savjetovanjem s ostalim ovčarima.

Dan striga je za svakog ovčara velik, značajan dan, gotovo blagdan, dan u godini kad se na određeni način radi svojevrsna inventura, dan kad se rezimira sve ono dobro i

loše što se s ovcama dešavalo u vremenu od prošlogodišnje striže. To je oduvijek bio dan kada je ovčar podvlačio crtu pod svoj mukotrpan cjelogodišnji rad i trud.

Na dan striga ovčar u svojim rukama drži svaku ovcu, ovna i janjca, odlučuje koju će »starku« (ovcu stariju od sedam godina) odvojiti, kojeg će »praza« (ovna) »škopit« (kastirati), kojeg će janjca ostaviti za svoje potrebe, kojeg prodati, kojeg ostaviti »za pašu« (za obnovu i podmlađivanje matičnog stada). Tog se dana stvara temelj za sljedeći godišnji ciklus pašarenja, zaključuje da li je »leto šlo dobro ol slabo«, da li su ovce zdrave, jake ili pothranjene. Na dan striga ovčaru je potpuno jasno koliki će imati prihod od prodaje janjaca, koliko će biti vune i već prema tome donosi odluku i stvara plan da li će stado povećati ili smanjiti.

Na negdašnja velika imanja, na »stuan«, na dan striže ovaca dolazili su »gospodari« (veleposjednici, vlasnici imanja) te s »bravarom«, voditeljem ovčarske proizvodnje, »delali konat« - računali prihod i dijelili ga na način da je bravar dobivao za svoj rad samo skromnu trećinu prihoda (mesa, vune, sira).

Temeljna činjenica koja određuje odluku da se strižom ovaca započne je zaključak ovčara da je »vrijeme rasteplelo« - zagrijalo i da je ovca »podraščena« što znači da je omeškao donji sloj vune, onaj uz samu kožu ovce, koji je zimi vrlo gust i kompaktan te da sada omogućava da škare lakše prolaze kroz runo.

Dan prije striga potrebno je pripremiti sav alat neophodan za rad pri čemu su najbitnije škare. Njih je ovčar nakon završetka prošlogodišnjeg striga spremio u konobu. Tada ih je očistio od sitnih nečistoća, obično od zaostalih niti vune i masnoće, dobro premazao ovčjim lojem da s vremenom »ne ćapaju ruzinu« - da ne zahrđaju. Škare se uvijek spremaju otvorene »da šušta ne pati«, jer bi u slučaju da su zatvorene, postupno s protokom vremena popustila opruga te bi s takvim škarama striža bila uvelike otežana. Očišćene, otvorene škare, spremljene umotane u komad lanenog platna, dan prije striga ovčar pregleda i ako uoči da su na nekim djelovima zahvaćene hrđom, istu odstrani »finom karta žmariljom« - brusnim papirom. Nakon toga škare se obavezno moraju nabrusiti jer pri strigu više ili manje otupe, ponajviše zbog raznih nečistoća, najčešće sitnih grančica koje se često zapletu u runo.

Oštrenje škara je vrlo precizan i zahtjevan posao koji čak ni neki iskusni ovčari ne znaju dobro obaviti pa zamole prijatelja, poznanika ili susjeda, odnosno onoga u selu za kojega se zna da to najbolje umije. Nedovoljno ili loše naoštrenim škarama šišanje ovaca je vrlo otežano, ponekad gotovo neizvedivo. Gubi se puno vremena, bole ruke i prsti, ovca pati a posao se sporo i slabo obavlja.

Škare se najprije oštire pomoću finog brusnog kamena, okruglog oblika - »kako veli sir« s rupom u sredini, koji je montiran na postolje od smreke, koje izgleda kao naopako okrenute rašlje s dva kraka na tlu a jednim naslonjenim na zid.

Jedna osoba, obično dijete ili mladić, »obraće manicu« - okreće brus i vlaži je vodom, a druga osoba držeći škare s

Ovce u marguaru spremne za strižu

Škare za strižu ovaca – od pamtivijeka iste

obje ruke oštri oba sječiva, pomno pazeći da kut oštrice bude pravilan. Potom se škare bruse »zes finim brušičićem« - omanjom brusnom pločom pri čemu se postiže vrlo precizna završna obrada oštrice.

Tako naoštrene škare sada se ne ostavljaju otvorene već se na vrhovima sječiva vežu tanjim konopom - »špag za vezat ofcu« - onim istim kojim će se radi striže vezivati ovacama noge. Na vrhove sječiva stavlja se »panjoke od farmentuna« - odlomljeni dio klipa kukuruza ili pluteni čep da se vrhovi škare ne bi slučajnim padom otupili, ili da se netko nehotice na njih ne nabode.

Pored škara i prikladnog konopca ovčar za sutrašnji strig priprema manji nožić - »britvicu za udelat beleh« i »katruam« kojim se premaže rana ili zasjekotina koja se nepažnjom može učiniti pri strigu, zarezavši ovci kožu. U prikladnoj posudi ovčar priprema i boju kojom se na leđima ovce napravi »bula« da bi se tako označenoj ovci kao i belehom, oznakom na ušima, kasnije moglo bez greške identificirati vlasnika.

Organizacija rada pri striži ovaca razlikuje se s obzirom na veličinu stada i prema prostranosti područja na kojem pasu, odnosno prema načinu pašarenja.

Ako vlasnik ima stado od desetak ovaca koje pase na manjima »ograjicama«, strižu može obaviti sam ili uz pomoć još jednog člana obitelji.

Za strig stada koje broji više ovaca, primjerice do tridesetak, vlasnik mora zatražiti pomoć barem jednog iskusnog ovčara, odnosno pozvati ga na »žurnadu« - na dnevnicu.

Žurnada podrazumijeva posao koji se može obaviti u jednom danu, a ako se posao dogotovi u pola dana, onda je to »puol žurnade«. Žurnada se može radniku platiti u novcu

Tino Kučić - podavauč

Striguači – braća Badurina Osip i Ivić

ili u naturi (mesom, sirom ili slično), a može se i »tornat« - vratiti, na način da onaj kome se striglo sutradan pomogne u striži onome tko je njemu pomogao. Žurnuada se ne mora vratiti isključivo pomaganjem u striži ovaca, već se to može učiniti »kopuanjem« - kopanjem vrta ili vinograda, »sekuanjem« - sječom šume ili nekim drugim poslom koji zahtijeva onoliko sati rada koliko je utrošeno pri striži.

Nešto drukčiji način rada je pri striži ovaca koje pasu na »komunuadama« - zajedničkim pašnjacima kada ovce prikupe, otjeraju u torove i strižu svi vlasnici ovaca koje pasu na takvim zajedničkim pašnjacima, a potom svoje ovce i janjce premještaju na svoje pašnjake, odvajaju janjce od ovaca i započinju s mužom i pravljenjem sira.

Najveći trud i organizaciju rada zahtijevala je striža na negdašnjim velikim gospodarstvima - »na stuanu«, koja su bila u vlasništvu veleposjednika (primjerice na puntarskim stanovima Murtovník, Parhavac, Lusare) ili crkve (Matualda). Ti su »stuanu« nakon II. svjetskog. rata nacionalizirani i pretvoreni u zadružne ekonomije, a na njima su pasla stada od više stotina ovaca. Za strižu ovaca bilo je uz »bravara« - glavnog ovčara, potrebno i do desetak ljudi. Danas ovako velikih stada na području Punte Križa više nema a sve ih manje ima i na sjevernom dijelu otoka Cresa.

Opisom striže na velikim imanjima pokušat ćemo predočiti i od zaborava sačuvati način, sistem i organizaciju rada jer su te striže najzahtjevnije i objedinjuju sve faze i postupke koje se moraju obaviti prije, tijekom i poslije striže.

Par dana prije striže vlasnik ili najčešće »bravar« određuje dan striga, obavještava sve radnike potrebne za obavljanje posla, određuje mjesto i vrijeme okupljanja, a svi strigači prionu brušenju škara, nožića, pripreme konope za vezivanje ovaca, spona, klata, sredstva za premazivanje rana, sredstva protiv krpelja i boju za označavanje ovaca.

U strižu se kreće ujutro, vrlo rano da bi se na mjestu okupljanja, u ograjicu, stiglo prije nego što se razdani, »aš se po visokom suncu ofce ne more vagnat, po suncu ofca beži vaf gusto, po cenu«.

Ovce, rasute po velikim pašnjacima, najprije treba »vagnat« - prikupiti, okupiti i utjerati u tor. Ovčari se pravilno rasporede na rubove pašnjaka te ih sistematično, polako stežući obroč, hodajući, po potrebi, trčeći, vičući, ponekad i

bacajući kamenje, utjeraju u »margar« - obor. Marguari velikih pašnjaka napravljeni su na način da imaju oveći centralni dio te po obodu manje, suhozidom odvojene prostore, koji se nazivaju »pargaj«. Kada se sve ovce utjeraju u margar, on se zatvara »lesom« - vratima od kolja, te se započinje s odvajanjem janjaca, »razbrali bi se juanci za pašu« - odvajala se najbolja janjad koja je jaka, zdrava i snažna koja se ostavlja za podmlađivanje matičnog stada. Zatim se odvaja janjad predviđena za prodaju i stavlja u zaseban prostor »pargaj« koji obično nema lesu nego »škuju«, rupu u suhozidu u razine tla, koja se zatvara povećim kamenjem. Potom se odvajaju »stuarke« ovce koje zbog starosti više nisu pogodne za sljedeći reprodukcijski ciklus. Starost ovce iskusan ovčar određuje pregledom njenih zubi te odvaja one koje imaju sedam ili više godina. Zasebno se odvajaju i »pruazi« - ovnovi, kao i tuđe ovce koje se mogu naći u stadu, »tuju ofcu vajua stardit« - odvojiti u zaseban tor i o tome obavijestiti vlasnika.

Po završetku odvajanja počinje se sa strižom ovaca pri čemu su poslovi podijeljeni i svaki od sudionika u radu ima svoj precizno određeni zadatak. Prema stoljetnim uzusima u striži sudjeluju »bravar«, »podavuač«, »striguač« i »savijuač«. Ovdje treba napomenuti da se ovakva podjela poslova prakticira kod striže većih stada, dok vlasnik stada do desetak ovaca sve ove poslove može obaviti sam.

Strig na Palacuolu

Posao u margaru započinje »podavuač« (jedan na tri do četiri radnika koji obavljaju strižu) koji ima zadaću hvatati i donositi ovce strigaču. To obavlja onaj koji je manje spretan u striži ovaca, obično okretan i snažan mladić. Ovca se lovi za zadnju desnu nogu, a potom hvata prednju desnu. Zatim se »tomba na škinu« - okrene na leđa, podiže sa zemlje držeći ju lijevom rukom za prednje, a desnom za zadnje noge i donosi do »striguača« - onoga tko striže. Ovaj se postupak naziva »podavat«.

»Striguač« obično sjedi na ravnijoj kamenoj »škrili« - ploči, uz sam rub margara, ispod visoke gromače, na mjestu koje je najbolje zaklonjeno od sunca. Neki striguači pri radu radije kleče na desnom koljenu (ljevacu na lijevom). Poneki mlađi i vještiji strižu stojeći prignuti do tla, »ma to je za mlajih aš škina pati« - to mogu samo mlađi jer su leđa jako opterećena. Ako striguač sjedi, dodavuač mu donosi ovcu i spušta mu je u krilo, okrenutu nogama prema njemu. Ako striguač kleči, ovca se spušta pred njega na tlo na način da joj je rep uz desno koljeno striguača, a glava uz lijevu nogu.

Striguač najprije ovcu »podguli« - rukama poskida pramenove vune koji se nalaze po trbuhu ovce, držeći je lijevom rukom za prednje noge. Ovo je moguće samo ako je ovca »podraščena« - kada se zbog toplog vremena vuna lakše odvaja. U protivnom se vuna s trbuha skida škarama. Kada se podiša trbuh, striguač ovcu vezuje - »viježe f četvericu« - vezuju se tako da se rukom uhvate dvije zadnje noge te im se priključe dvije prednje koje ostaju s vanjske strane. Potom se lijevom rukom snažno obuhvati sve četiri, ukriži priljubljene noge, a desnom rukom dohvati konop kojim se noge svežu. »Vajua konopčić pasat okolo nuog almeno tri puti neka ne skuri i onda udelat pekju« - treba najmanje tri puta obaviti noge da se konopac ne olabavi te učiniti uzao.

Striža vune započinje od »stegna« - bedra, te se pojasom širine zahvata škare kreće u pravcu vrata. Tim se pravcem striže sve dok se ne stigne do ovčjih leđa, a onda se ostriže još 6 do 8 centimetara i s druge strane kralježnice - »tri, četiri parsti preko fila na druge buande«. Zatim se ovca okrene na drugu stranu i ponavlja isti postupak. Na kraju se ošiša ostatak vune koji je ostao oko vrata i na repu, ovca se odveže, pusti i krene šišati sljedeću.

Vrstan i iskusen strigač ovcu ošiša u nekoliko minuta, a prosječnom treba desetak minuta. Vrijeme potrebno da se ovca ošiša je u biti vrlo relativno jer se puno lakše i brže ošiša »podraščena« od »nepodraščene« ovce. Osim toga lakše se ošiša »nuklet« - ovca do jedne godine starosti ili »jalovina« - neplodne ovce koje se nisu okotile. Najteže i najsporije se strižu »pruazi« - ovnovi i naročito »stuarke« - ovce starije od sedam godina. Ponekad je ovca pri striži nemirna, trza se unatoč vezanim nogama zbog straha ili zato što je napadaju »badnji« - vrsta obada, a dešava se da ovca često i uporno podiže glavu što sve zajedno uvelike otežava šišanje i produljuje vrijeme.

Kada se striže janjad, koja se ostavlja za podmlađivanje matičnog stada, na leđima, na mjestu gdje ovčar obično »bula« - označava bojom, ostavlja se neošišan pramen vune - »lučienku se pusti vihar, jedan muali pahjić valne«. Vuna od »lučijenka« - janjeta koji se ostavlja za pašu, vrlo je fina, nježna, gotovo pahuljasta i naziva se »jarina«.

Pri strigu manjih stada do oko trideset grla običaj je da se najprije strižu ovnovi, potom ovce koje se nisu okotile pa »nukleti« - janjad ostavljena prošle godine te na kraju ostale ovce.

Tek kada striguač završi sa strigom ovce, odveže je i ona slobodno ustane, može se na najbolji način vidjeti da li je ovca pravilno i dobro ošišana. Ovca mora biti jednolično - »dištiježo« ošišana a ne »na marete« - valovito, te ne smije biti zarezana »zariježena«, što se događa zbog nepažnje ili nestručnosti, a naročito ako je ovca nemirna. Kada je ovca ošišana, runo koje je pravilno ošišano mora biti kompaktno i ostati u jednom komadu. Runo tada preuzima »savijuač«. On ga rastegne, raširi rukama, presavije po dužini te ga veže, odnosno savije u uzao. Zatim ga odnosi na određeno mjesto u margaru i polaže na hrpu s ostalim runima - »hita runa na kup«. On usput ima zadatak da broji runa i uspoređuje njihov broj s brojem ovaca. Na završetku runa se stavlja u »sakijere« - velike platnene vreće u kojima se vuna prenosi s pašnjaka u skladište.

Nadglednik stada »bravuar« organizira sve poslove prije i tijekom striže, prati i kontrolira, uskače ako dođe do nekog zastoja u radu te na kraju podnosi izvještaj vlasniku stada.

Ponekad se dogodi da se pri prikupljanju ovaca neke ne uspiju utjerati u margar jer »uteče neka plaha, diva ol klavarna ofčina«. U tom se slučaju, nekoliko dana nakon striže organizira »muali strig« kada se pohvataju zaostale ovce i ostrižu. Ovo je vrlo bitno jer ovca koja se ne ostriže »runjača«, vrlo teško podnosi ljetne žege a još teže jesenje i proljetne kiše. Ljeti se još nekako uspijeva zaštititi od vrućina sklanjajući se u hladovinu gustiša ili šume.

Zbog neošišanog runa ovca je uvijek mokra, vlaga joj dopire do tijela i nikako se ne može osušiti, a u runu se mogu nastaniti i crvi. Stoga ovca poboljeva te nakon par godina ugine. Ako se dogodi da se ovca nije uspjela pred ljetno uhvatiti i ošišati ili se zbog raznih razloga zakasnilo sa strižom, ovcu se može ošišati i poslije ljeta. Tada se ne šiša kao pred ljetno, gotovo do kože, već se šiša »na drugi pijuan« - na drugi kat, što znači da se ostavlja sloj vune debljine prst-dva, kako bi ovca lakše podnijela hladne noći i nadolazeće zimske niske temperature.

Janjad koju se ostavilo za pašu i ošišalo pred ljetno u drugoj se polovici rujna može »pastrovat« - ošišati škarama vunu izraslu oko vrata te ga premazati »murkom« - talogom maslinovog ulja i tako zaštititi od »čepera« - krpelja.

Striža ovaca je vrlo naporan posao koji zahtijeva znanje i iskustvo. Danas je ovaj posao djelomično olakšan jer se do pojedinih pašnjaka dolazi vozilom i koriste se električne škare koje kao izvor električne energije koriste akumulatore. Manje se pažnje posvećuje kvaliteti striže jer, nažalost, vuna više ne predstavlja veliku vrijednost koju je ranije imala. Međutim, strig i danas iziskuje mukotrpan rad, vještinu i znanje i ne može se obaviti bez da se ovčar dobro umori i oznoji.

Danas, kao i od pamtivijeka, za svakog našeg marljivog i vrijednog otočnog ovčara strig je poseban, svečan dan. To je dan kada on konačno točno zna koliko mu se isplatila cjelogodišnja briga, muka i trud pa po završetku striga »more z guštom popit žmuj vina i kuntent puoč doma«.

Ljubo Galjanić

PREDSTAVLJAMO KNJIGU MARINE JURKOTA REBROVIĆ

»TRADICIJSKO OVČARSTVO OTOKA CRESA«

Dana 30. siječnja ove godine, pred«Kandeloru«, u Lubenicama je predstavljena izuzetno zanimljiva i vrijedna knjiga naše otočanke, žiteljke Beleja, poslom vezane za Garmožaj, Marine Jurkota-Rebrović.

Ova hvale vrijedna publikacija na stotinjak stranica teksta vrlo precizno, sažeto i temeljito obrađuje sve segmente tradicijskog načina ovčarenja na Cresu. Ona predstavlja pravu riznicu naše baštine i na jednostavan, čitak i svakom razumljiv način opisuje sve temeljne postavke na kojima se razvijalo ovčarstvo i na kojima ono još i danas opstaje. Danas kada dolazi do ozbiljnog narušavanja i razgradnje tradicijskog uzgoja ovaca pa i opasnih poremećaja u otočkom ekosustavu, ponajviše radi osipanja ruralnog življa i unosa alohtone divljači (jelen, divlja svinja), ova knjiga ima još veći značaj i više je nego dobrodošla.

U knjizi nalazimo vrlo stručan tekst, ponajviše zbog toga što se autorica, po struci etnolog, u potpunosti saživjela s otokom i njegovim ljudima te proniknula u bit i srž življenja na otoku.

Koristeći znanstveni pristup i poznavajući mentalitet otočkog čovjeka, uspjela je višegodišnje, nebrojene kontakte i razgovore s otočkim ovčarima složiti u mozaik koji nam sada, ukoričen u ovu knjigu, na najbolji način oslikava što su ovca i ovčarstvo značili za opstanak na ovoj škrtjoj otočkoj zemlji, gdje opstaju samo najmarljiviji, najžilaviji i najuporniji.

Riječi kazivača u knjizi nalazimo na izvornom dijalektu, što

knjizi daje još veću vrijednost.

U uvodnom poglavlju autorica nas upoznaje s osnovnim zemljopisnim i povijesnim osobinama otoka Cresa, a potom nas vodi kroz povijest ovčarstva ovih prostora. Slijede teme o gromačama, lesama, margarima, lokvama i načinima obilježavanja ovaca. Nastavlja opisom načina mužnje, pravljenja sira, striže ovaca te opisima korištenja vune i mesa.

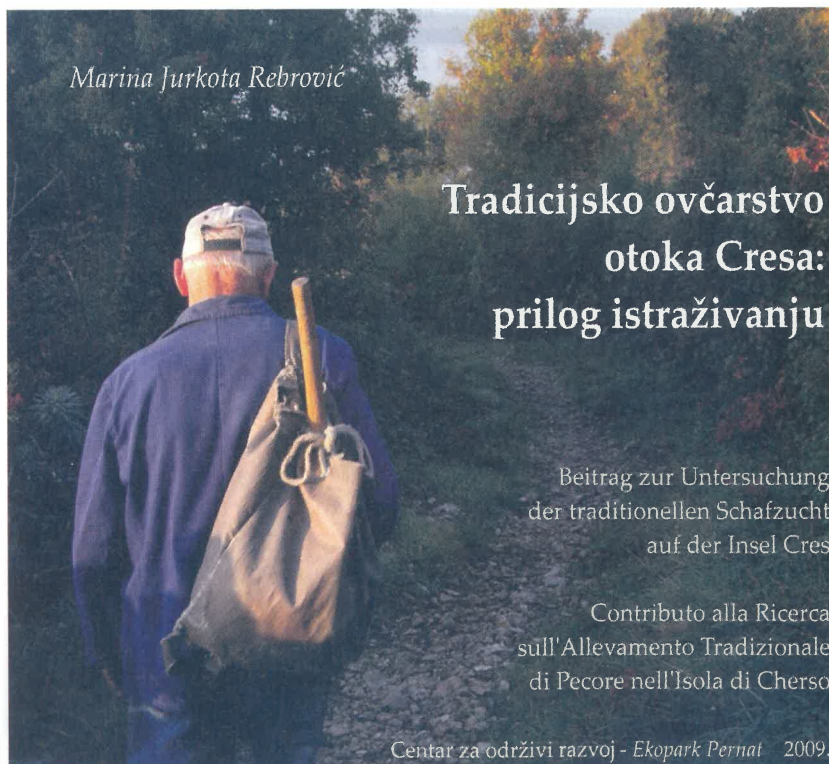
Nakladnik ove knjige je Centar za održivi razvoj - Ekopark Pernat, udruga koja od svog osnivanja 1999. godine, na najbolji način promiče očuvanje autohtonog pučkog graditeljstva, valorizira prirodno, povijesno i kulturno naslijeđe, zaštitu okoliša te razvija i osmišljava projekte vezane uz otočki turizam. Urednik je Mario Šlosar, a autori fotografija su Walter Salković, Nadir Mavrović i Natko Jakić.

U knjizi nalazimo i popis brojne literature koja je korištena pri radu, što će zasigurno pomoći svakom tko će se u budućnosti upustiti u daljnja istraživanja teme ovčarstva na Cresu. Ponosni smo da je pri izradi ove knjige korišten i dio teksta iz našeg »Puntarskog foja«, jer smo na ovaj način i mi ugradili jedan mali kamenčić u veliki mozaik naše otočke baštine.

Marini Jurkota-Rebrović ovo nije prvi publicirani rad, do sada je obradila otočke lokve i izdala knjigu o načinima tradicionalnog pečenja kruha na Cresu. Njena ljubav prema otoku, i napose prema čovjeku, uz njenu stručnost, marljivost i upornost, zasigurno će nam podariti još pokoje vrijedno djelo koje će od zaborava spasiti dio naše baštine.

Izlazak ove knjige predstavlja početak realizacije nauma Centra za održivi razvoj - ekopark Pernat, da u Lubenicama otvori Muzej ovčarstva. Zamisao je da Muzej ovčarstva bude koncipiran u nekoliko zasebnih cjelina i da na pristupačan način predstavi etnološko, društveno i socijalno bogatstvo, te značaj tradicijskog ovčarstva na hrvatskim otocima, s naglaskom na otok Cres. Ovu hvalevrijednu inicijativu naše Zavičajno društvo zdušno pozdravlja te smo voljni, u granicama naših mogućnosti, pružiti ovom projektu svu moguću potporu i pomoć.

Ovoj je knjizi zasigurno mjesto u svakoj otočkoj obitelji. Namijenjena je nama koji ovdje živimo, ali i svima onima koji žele upoznati otok i njegove žitelje, a zasigurno će zainteresirati i naše goste, turiste koji nas rado i u velikom broju pohode, tim više što je knjiga, osim na hrvatskom jeziku, tiskana i na talijanskom, engleskom i njemačkom. Svi zainteresirani mogu je nabaviti za vrlo skroman iznos od samo 90,00 kuna kontaktirajući autoricu ili pohodeći prostorije Centra za održivi razvoj u Lubenicama.

Marina Jurkota Rebrović

Tradicijsko ovčarstvo otoka Cresa: prilog istraživanju

Beitrag zur Untersuchung
der traditionellen Schafzucht
auf der Insel Cres

Contributo alla Ricerca
sull'Allevamento Tradizionale
di Pecore nell'Isola di Cherso

Centar za održivi razvoj - Ekopark Pernat 2009.

ČE JE ČE I KAKO SE ČE ZOVE KROŠNJA

Uzrečica da je pas čovjekov najbolji prijatelj zasigurno stoji, ali se u nas, bez bojazni od pogreške, može reći da je najbolji prijatelj našeg težaka bio tovar - magarac. Bez tovara život je bio nezamisliv. Preko njegovih leđa »na krošnjah« - samarici, prenesene su tisuće i tisuće tona svakojakog tereta. »Svi faši« - posječeno drvo crnike, iz šume su na obalu - »na get« izvukli tovari. Oni su u

»batalugama« prenijeli svu vodu do lokava za napajanje ovaca. Iz vrtača, dolaca, vinograda i maslinika do kuće su prenijeli sav prinos žita, ječma, kukuruza, maslina, krumpira, boba i fažola. Na leđima tovara u kožnim je mješinama do konoba prenijeto sve sazrelo grožđe.

Do u nedogled bi se moglo nabrajati što je sve, kao jedino teretno prijevozno sredstvo, strpljivo i neumorno prenio naš tovar, skroman, tvrdoglav, svojeglav, a istovremeno nezamjenjiv.

Da bi se na magarca mogao smjestiti i prevesti sav taj raznoliki teret, trebalo je imati »krošnja«. Izrađivala su se iskusnom, vještom rukom našeg marljivog težaka, uglavnom od čvrstog, trajnog drveta crnike.

Danas tovara više nema ili je ostao poneki, a krošnja su zaboravljena u konobama, istrunula i nestala. Da bi se sačuvala od zaborava uspomena na tovara i krošnja, pokušali smo prikupiti i zapisati nazive pojedinih dijelova koji čine krošnja. Uspjeli smo barem djelomično, a sve one koji uoče grešku u našem zapisu ili znaju kako se pojedini dio naziva, a u ovom tekstu nije zabilježen, molimo i pozivamo na suradnju jer ova naša stalna rubrika ima za cilj spasiti od zaborava i sačuvati sve izraze i riječi koje se danas više ne koriste pa s protokom vremena nepovratno nestaju.

KROŠNJA - SAMARICA

Krošjenica (muška i žijenska) - blago zaobljene drvene poluge izrađene obično od drva crnike, dužine do jednog metra. Ukupno ih ima četiri, od čega dvije muške a dvije ženske. Na donjem dijelu imaju izbušene rupe u koje ulaze kuolčići.

Križ - mjesto gdje se spajaju muške i ženske krošjenice

Kuolčić - tanji kolac izrađen od drva smreke, na jednoj strani blago sužen da bi mogao biti umetnut u rupu na donjem dijelu krošjenice

Škuja - konusno izbušena rupa na donjem dijelu krošjenice u koju se umeću kuolčići

Tresa - letva pravokutnog profila, izrađena od drva crnike, kojom se pomoću špinijela spajaju prednja i stražnja krošjenica

Špinijel - drveni utor, svornjak, služi za spajanje tresu i krošjenice

Podrepnica - upleteni konop obavijen platnom. Vezuje se sa oba kraja za krošnju i zapasuje magarca ispod repa. Služi da se krošnja na leđima magarca ne pomiču prema naprijed

Potpruh - čvrsta platnena traka kojom se učvršćuju krošnja, da se postavljena na leđima magarca ne pomaknu na lijevu ili desnu stranu odnosno na bok. Vezuje se na krošnja i zapasuje magarcu ispod trbuha

Blazinica - podloga koja se postavlja na leđa magarcu uzduž kralježnice - »po filu«. Izrađuje se od platnenog omotača koji je ispunjen ovčjom vunom. Služi da magarcu štiti leđa od žuljanja odnosno ozljeda koje mogu nastati uslijed pritiska tereta.

Stejac - izrađuje se kao tanji madrac od čvrstog platna ispunjen vunom. Veličina mu je nešto veća od blazinice te prekriva magarcu leđa i oba boka. Postavlja se iznad blazinice a potom na stejac dolaze krošnja. Uz blazinicu, stejac sprečava stvaranje ozljeda na leđima magarca koja mogu nastati pri prijevozu tereta.

Muške krošnjence

Ženske krošnjence

Blazinica

Trese

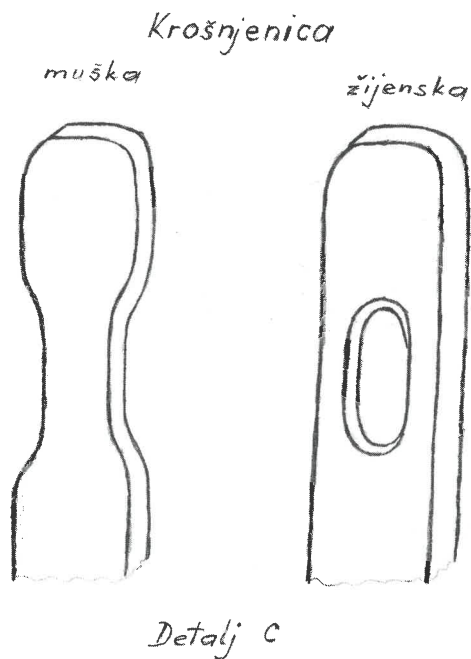
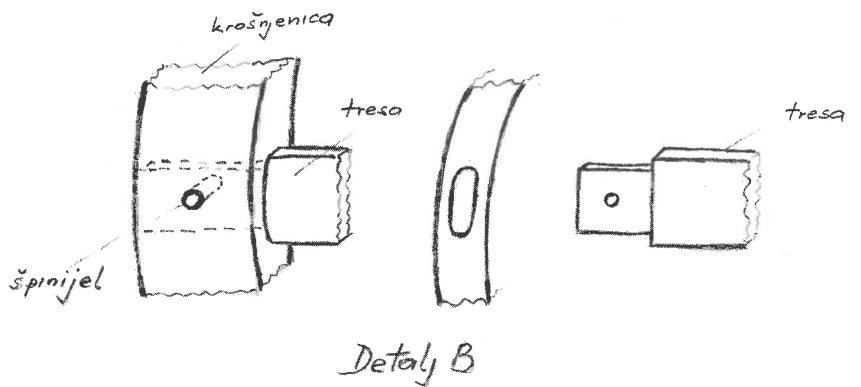
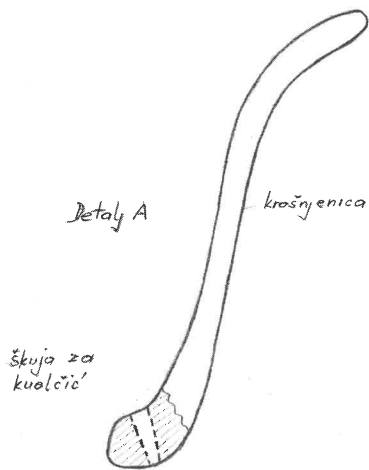
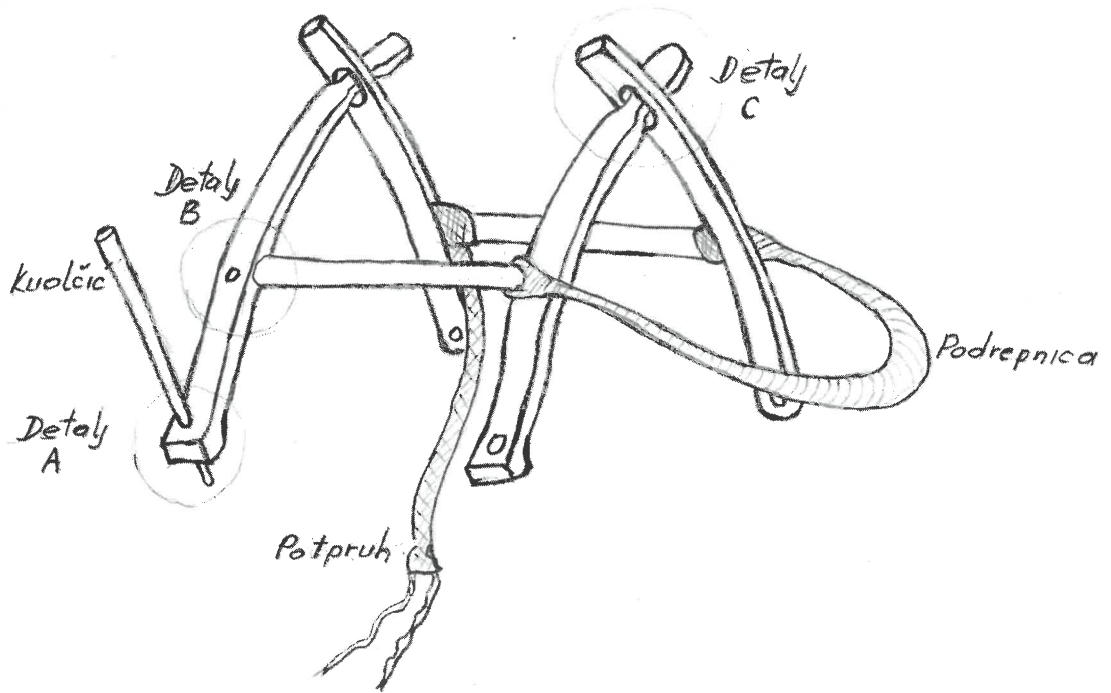

Križ

Krošnja zis podrepnicu i potpruhon

SPORTSKI USPJESI DANIELA GOSPIĆA U 2009. GODINI

Prošle, 2009. godine, Daniel Gospić, potomak stare ribarske obitelji Barićevih s Drage, osvojio je gotovo sve sportske trofeje koji su se mogli osvojiti.

Postao je prvak Republike Hrvatske u podvodnom ribolovu u ekipnoj i pojedinačnoj konkurenciji, osvojio je treće mjesto na 27. prvenstvu Europe i Afrike te drugo mjesto na Kupu gradova.

Da se ne zaboravi, Daniel je i prvak Europe. Tu je titulu osvojio u Španjolskoj, gdje se popeo na pobjedničko postolje i postao, u vrlo jakoj konkurenciji, najbolji podvodni ribolovac u Europi, o čemu smo pisali u petom broju »Puntarskog foja«.

Sve ove velike, gotovo nestvarne uspjehe, osvojio je zahvaljujući marljivom radu, snagom svog tijela i uma,

zadivljujućom ustrajnošću, velikom upornošću i svojim raskošnim talentom. Svatko tko imalo zna kako je teško uloviti ribu pod morem, zna da osim ovih odlika, koje krase na desetine vrhunskih podvodnih lovaca, za uzlet na najviša postolja treba imati još nešto. Nešto što se nosi u sebi, nešto s čim se čovjek rađa. To nešto je osjećaj za ribu, instinkt koji vodi ka mjestu gdje se riba nalazi, kako joj prići i kako je u njenom prirodnom životnom podvodnom staništu nadmudriti, te istovremeno uvažavati, poštovati, ne uništiti i ne istrijebiti.

Upravo su ove odlike kod Daniela presudile jer njega krase predispozicije koje imaju svoje ishodište u njegovim korijenima, u genetskom naslijeđu Barićevih vrsnih ribara rođenih uz morsku obalu, odraslih u kući čije temelje oplakuju morski vali.

Duboko smo uvjereni da su pred Danielom još brojni sportski uspjesi jer se u ovom teškom i vrlo zahtjevnom sportu, najveći uspjesi postižu zalazeći u srednje životne godine koje on još nije dostigao.

Svi dosadašnji sportski uspjesi Daniela nisu promijenili, ostao je i nadalje jednostavan, pristupačan, pristojan i nasmiješeni mladić, pun pozitivne životne snage i energije, skroman, možda čak i preskroman.

Pošto se o njemu i njegovim sportskim uspjesima u medijima vrlo malo piše, premalo govori i još manje zna, dužnost nam je da mu kao zaslužnom sinu našeg zavičaja posvetimo ove retke i zabilježimo što je sve, kao vrhunski sportaš, postigao u prošloj godini.

Uime svih Puntara, uime svih žitelja našeg škoja, želimo mu još mnogo sportskih uspjeha, sreće i nadasve zdravlja.

XVIII Pojedinačno prvenstvo Republike Hrvatske u podvodnom ribolovu Mali Lošinj 05. 07. 2009.

Plasman	Natjecatelj	Klub
1.	Gospić Daniel	Š.D. "Škarpina" - Nerezine
2.	Marinov Dario	Š.D. "Zubatac" - Zadar
3.	Uhač Đani	Š.D. "Škarpina" - Nerezine

XVI Ekipno prvenstvo Republike Hrvatske u podvodnom ribolovu Dubrovnik 26. 09. 2009.

Plasman	Klub	Natjecatelji
1.	Š.D. "Škarpina" - Nerezine	Gospić Daniel, Gospić Marko, Uhač Đani
2.	KŠR "Split" - Split	Čalo Mislav, Sirišćević Tonči, Prkić Petar
3.	SRD "Zubatac" - Zadar	Marinov Dario, Vlahov Oleg, Košta Ivica

XXVII prvenstvo Europe i Afrike u podvodnom ribolovu Tipasa, Alžir, 16. i 17. 10. 2009.

Plasman	Nacija	Natjecatelji
1.	Španjolska	Pedro Carbonel, Josana Kerejeta, Santiago Lopez
2.	Italija	Stefano Bellani, Nicola Riolo, Maurizio Ramaciot
3.	Hrvatska	Daniel Gospić, Dario Marinov, Antonio Buratović

PETER IVANUŠA

ZLATNI LAV S OTOKA

U sedmom, osmom i devetom broju »Puntarskog fuoja« objavili smo tri nastavka knjige »Zlatni lav s otoka« koju je napisao Peter Ivanuša, dugogodišnji posjetitelj i veliki zaljubljenik u Puntu Križa. Knjiga je iz tiska izašla 2000. godine u Mariboru, uredili su ju njegova kćerka i sin, Mateja Kaefer i Andrej Ivanuša a izdavač je bio Pro - Andy iz Maribora.

Peter Ivanuša se rodio 24. svibnja 1934. godine u mjestu Kandiji pored Novog Mesta u Sloveniji. Nakon završetka osnovne i srednje škole, životni ga je put odveo u prosvjetarske vode. Postao je učitelj, i odgojio brojne generacije koje su ga cijenile jer je bio izuzetno predan svom poslu. Još u vrijeme studija zavolio je kazalište, glumio kao član kazališne skupine te pisao tekstove i igrokaze.

Kao član Ferijalnog saveza prvi put dolazi u Puntu Križa 1957. godine. Potom je bio upravnik ferijalaca na Bokiniču u upoznao sve Puntare te se s mnogima prijateljio, a najviše s pokojnim Mirom Zorovićem i njegovom obitelji na Dragi.

Zaljubio se u Puntu Križa, Bokinič i Poganu, a posebno u Dragu gdje je kupio i popravio malu kućicu koju još i danas koriste njegovi nasljednici.

Zbog teške bolesti umro je 1991. godine ne dočekavši svoju najveću želju, da mirovinu proživi na Dragi sa svojom suprugom Verom.

Njegova knjiga, čiji četvrti nastavak objavljujemo, pisana je za djecu i mladež, a radnja je smještena na području Punte Križa. U njoj se spominju mnogi Puntari. Knjigu je sa slovenskog prevela njegova kćerka Matejka.

Prerano preminulom autoru Petru Ivanuši, u Puntinu znanom Petar, na ovaj se način barem djelomično odužujemo za njegovu neizmjernu ljubav i vjernost Puntinu Križa.

IX TAJANSTVENI NATPIS

»Na zvonu nešto piše«, poručio je Čibe društvu ispod njega i pokušao pročitati natpis.

»Čini mi se da je natpis napisan latinicom«, kao pravi stručnjak zaključio je Čibe.

»Dobro, a što piše«, nestrpljivo je uzviknula Majda, »hajde pročitaj već jednom«.

»Čekaj malo, nije to tako jednostavno.«

Čitao je slovo po slovo, pažljivo i polako, a na kraju nitko od njih nije razumio što je Čibe pročitao te nisu zapamtili ni jednu riječ.

»Ima li tko komad papira i olovku«, sjetio se učitelj.

»Pa ne nosimo mi takve stvari na izlet«, gotovo uvrijeđeno rekao je Đoni.

»Pogledajte džepove, možda netko ipak ima komadić papira.«

»Ja imam nešto«, sramežljivo je izustila Lena i iz džepa izvukla komad toaletnog papira.

»Sumnjivog je izgleda«, smijao se Đoni.

»Ali je vrlo dragocjen«, branila je Lenu Majda.

Učitelj je u svom džepu pronašao olovku i zamolio Čibu da

još jednom pročitati natpis na zvonu.

On je još jednom prebrisao prašinu sa zvona te uspio pročitati slovo po slovo.

»Croce del nord ha sulla catena un pescatore e un marinaio e l'asilo appare fra le san pietre - 1720.«

Učitelj je sve pomno zapisao i glasno pročitao.

»Pa to je napisano na latinskom jeziku«, pametovao je Čibe.

»Hm, možda ti zvuči kao latinski, ali to je talijanski jezik«, razmišljao je učitelj, »ali ja nažalost ne znam ni jedan ni drugi.«

»Da, piše na talijanskom, ja ga znam ali ovo jako malo razumijem, kod nas ima ljudi koji jako dobro znaju talijanski jezik«, pojasnio je Renato.

»Naći ćemo neko rješenje, ti ljudi znaju talijanski pa ćemo naći nekoga da nam prevede.«

»Baš nas briga za natpis, godinu ne treba prevoditi«, gundao je Pero, »zvono je staro i to je dovoljno.«

»Imaš Pero pravo«, pridružila mu se Lena. »Hajde idemo van, tu je hladno a već smo sve vidjeli.«

Čibe baš i nije bio uvjeren da je to tako. Kroz mali prozorčić na crkvici, pored zvona, u daljini ugledao je još jednu malu crkvicu, ili mu se to samo učinilo, pa se i on spustio ljestvama i zajedno s ostalima izašao iz napuštenog zdanja.

Polako su se vraćali prema uvali u kojoj su ostavili barku i razgovarali o tom što su vidjeli.

»Možete li mi učitelju dati onaj komad papira na kojem ste napisali natpis na zvonu?«, upitao je Čibe. »Može nam još zatrebati, a na kraju krajeva, nisam se baš uzalud penjao.«

Učitelj mu je dao papir, a Čibe ga je gurnuo u džep.

»Dobro ga čuvaj«, upozorila ga je Majda.

»To blago stvarno treba jako čuvati«, rugao im se Đoni.

Stigli su do barke i ukrcali se. Renato je upalio motor i počeli su se vraćati. Odjednom je Čibi sinulo da je na planu otoka Cresa vidio uvalu Martinščica, te je upitao:

»Renato, reci mi gdje je uvala Martinščica?«

»To ti je na druge buande otoka, a zuač pitaš?«

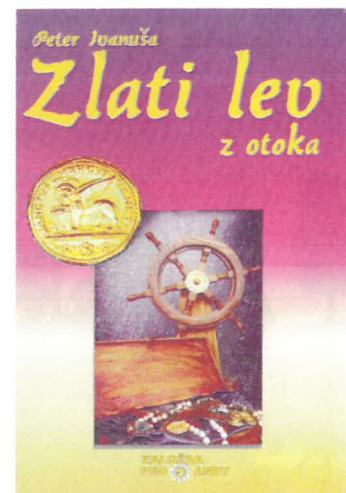
»Možemo li sada poći do te uvale?«

»Ko ćeš ustati bez obeda moremo, ma će ćeš tamo?«

»Pročitao sam da se tamo nalaze ruševine nekog samostana s mozaicima na podu.«

»Da, tamo se nalaze ruševine. Sve je zaraslo u šumu i davno napušteno. Ne znam točno, ali govori se da je to još od Rimljana, a neki govore da je to bila opatija«, odgovorio je Renato.

»Bilo bi bolje da se vratimo u logor, ja ne bih želio

propustiti ručak jer mi želudac već opasno kruli. Ne mogu ručak zamijeniti ruševinama.«

»Za izlet u Martinšćicu možemo se dogovoriti drugi put, pa još ne idete doma«, predložio je Renato.

»Renato ima pravo, kad smo već tu, bilo bi dobro što više vidjeti«, dodao je učitelj, »a ako vam ne smetam, išao bih i ja s vama«.

Došli su do zaljeva u kojem je bio njihov tabor. Izlet im je u trenu prošao i nevoljko su se iskricali. Platili su račun za izlet koji je na njihovo čuđenje bio vrlo mali, te su se oprostili od Renata, njihovog novog prijatelja.

Poslije ručka, kada je u logoru opet zavladała tišina, svi su se okupili na svom starom mjestu ispod velikih, starih borova.

»Od dva do četiri idemo na kupanje«, odlučio je Čibe, »a onda idemo do kraja našeg zaljeva da razgledamo i onu stranu.«

Put do kraja zaljeva baš im i nije bio zanimljiv, a sreli su i nekoliko automobila koji su ih zavili oblacima prašine. Putem su s lijeve strane vidjeli Dragu pa su odlučili da se na povratku zaustave i popričaju s domaćinima. Na kraju zaljeva jako su se iznenadili.

»Vidi, potočić«, uskliknula je Lena.

»Ma daj molim te, ti imaš priviđenja«, smijao se Đoni, »na jadranskim otocima nema tekuće vode«.

Lena je hitro skočila do potoka, sagnula se, rukama zahvatila vodu i pljusnula je Đoniju u lice.

»Stvarno imam priviđenja, i to još mokra«, ponosno je rekla Lena.

»Dođite ovamo«, vikao je Čibe, »ovdje je izvor«.

Ugledali su potočić koji se izljevao iz bunara skriven u trstici uz sam rub ceste. Voda je bila dobra za piće i hladna.

»Kakva šteta da ovaj izvor nije u našem taboru«, razmišljao je Pero, »ova voda je mnogo bolja i od one u gostioni«.

»Da, baš šteta, ali kako ovu vodu nositi do tabora, automobila nemamo a i dosta je daleko«, ustvrdio je Đoni. »Zar bi vi ovu vodu nosili odavde na leđima do našeg logora?«

Ako bi trebalo ja bih«, rekao je Čibe, »a najbolje bi bilo vodu prevoziti čamcem«.

U blizini su ugledali groblje. Većina grobova bila je stisnuta uz malu kapelu u koju nisu mogli ući jer je bila zaključana. Virili su kroz prozor pored vrata i vidjeli da je unutrašnjost bila skromno uređena. Pored oltara nalazio se kip koji im je izgledao zanimljiv. Odlučili su da na povratku stanu u Dragu i da pitaju barba Mira da li nešto zna o tom kipu.

Vraćajući se s groblja prema bunaru samo su na tren pogledali prema cesti koja je vodila prema Punti Križa i krenuli desno prema Dragi. Barba Mira su ugledali kako sjedi na dvoru i gleda svoju djecu kako prebiru mreže i spremaju se za ribolov.

Nakon pozdrava barba Miro ih je upitao: »Van je bilo dobro na izletu?«

»Bilo je super«, odgovorili su svi u jedan glas.

»U onoj uvali koja se zove Mijeli, Renato nas je dobro nasamario.«

»Niste vi parvi, on to vavek udela«, nasmijao se barba Miro. »A kamo ćete sada?«

»Bili smo do kraja zaljeva i tamo vidjeli bunar i groblje«, odgovorio je Čibe. »Htjeli smo razgledati i crkvicu, ali je bila zaključana«.

»U njoj smo vidjeli stari kip pa smo vas htjeli pitati za njega«, nastavila je Majda.

»Kapela je zaključana baš zavol onoga kipa ki sila vrijedi, judi govore da ima više od tristo godišć. Zove se svijeti Andreja i zaštitnik je ribara. Neki su za njega oteli dat sila šoldi ma mi ga nikomu ne duamo«, pojasnio je barba Miro.

»Kada bismo to udelali prišla bi vela nesreća«, uključila se u razgovor nona, koja je izašla iz kuće.

»Ala nona, ti biš in mogla povedat onu štuoriju kako je bilo kada je svijeti Andreja prišal vaf kapelu na Funtuane«, poticao je barba Miro svoju majku.

»Super«, uzvignula je Lena. »Ispričajte nam kako je to bilo, molim vas nona«. U mislima je već imala zanimljivu temu za novi nastavak školskih novina.

»Ala, ću, ću. Govorilo se da su uon kip parnesli iz kapele na Lusarah vaf Puntu. Neki, ne baš dobar pop je utijel načinit crijekvu vaf Punte, a za to su judi kupili dvua nova kipa, a stuaroga svijetoga Andreju su hitili na šufit i onde je stual zapušćen i palni pruaha. Barzo pokle toga počele su se vaf selu dogajat čudne stvuari. Parvo je popa ubila strijel a judi su po selu imeli čuda svakakovih neprilik. Najhuje je bilo da su počela i deca umirat«.

»Jako neobična priča«, oglasio se Đoni

»Molim te odmah zašuti«, planula je Majda, »uvijek nešto komentiraš kada nije vrijeme za to«.

»Smirite se neka nona u miru ispriča svoju priču do kraja«, prekinuo je svađu Čibe.

»Jenu nuoc se jenoj stuaroj žene vaf snu pokazual svijeti Andreja i rekal da će se sve smirt kada bude udelana kapelica na cimituoriju i kada njegov kip bude vaf nije. Judi su poslušali, udelali kapelicu, klali svijetoga Andreju vaf nju i vaf Punte više ni bilo nesreće«, završila je nona priču.

»Da li vi nona vjerujete u tu priču?« upitao je Čibe. »Ima li istine u njoj?«

»Neč da, ma forši sve ne, ono kako su ga parnesli od Lusarah na cimituorij. Ma ono od nesreć i smarti dece siguro ne«, odgovorila je nona.

»Dobro, a kako je kip dospio na Lusare?«, upitala je Majda.

»To bi vajalo pitat lugara«, rekao je barba Miro. »Morete ga zutra pitat kada budete šli s njim na izlet«.

»Na izlet!«, upitali su se u čudu.

»Če van upravnik ni rekal da ćete zutra puoć na Palacuol, na onaj otočić, onamo na jugo. Lugara ćemo zijet s nami aš je on vlasnik toga otoka.«

»Hura, to će biti super, baš odlično za nas«, oduševljeno je uzvignula Majda.

»Prokleti gusar«, zajedljivo je komentirao Đoni, »čim čuje nešto o moru i otocima, odmah poludi«.

Dosadašnja tema razgovora odmah se promjenila. Svi su odjednom htjeli znati sve o izletu na Palacuol, ali im barba Miro nije o tome želio ništa reći, ostavljajući to za sutrašnji dan.

(Nastavit će se)

KANTUNIĆ OD BESIJED

TAROKALO I TAROKUJA

Tarokalo ol tarokuja je žijenska ol muški kua ol ki taroče. Ova se beseda, kua je pomalo i garda, nekako više duperua za žene, aš se užua reć da su one više tarokjive od muških. Ma mene se pari da to baš i ni posve tako. Istina je da je žien kie sila govore. Je ih kie se ne moreju nikako fermat, imaju vražju parlatinu i navijene su kako žvejarin. Za njih se more reć i da su čakuluonke. Je i muži ki sila čakulaju i ki imaju sila dalgi zajik. Za onih ki manje govore i ki govore onoliko koliko je potreba reče se da deškure. Ko muški maša govore i kuntreštaju, siguro je da su popili žmuj, dvua, prijeko mere. I tako ne bi bilo jušto a ni pošteno reć da samo žene čakulaju i taroču aš zajik imamo svi, i muški i žijenske. Po tuon smo svejenaki. Diferijenca je vaf tuon da se neki, bili muškoga ol žijenskoga roda, rode zis boju parlatinu, zis dajin zajikon i zis andu da njihove beseda vavek mora biti zadnja. Ma zlo ni vaf zajiku nego zlo leži vaf modu kako zajik duperuamo.

Zajik nan je Buoh dual svin svejenaki, mluadin i stvarin, muškin i žijenskin, onin prez skule i onin zis velimi skulami. Buoh nan je dual zajik da moremo jedan drugomu reć će ćutimo i mislimo, će bimo a će nijećemo i da se moremo kako judi kapit. Ma naš Buoh ni mogal nikako regulat kako će i koliko ki zajik duperat i ko će komu od nas zajik bit lajav, tarokjiv, velunuož, lažjiv i dišpetuož ol će mu zajik bit dobar, sincijer i poštijen. Kako će ki svuoju zajik duperat Buoh ne more kontrolat i to nanke ni njegov posal nego je na Bogu da gijeda, haba i pameti ki će i kako govori i onda nan svin na finjetku udela konat. Tako onda, po tomu kakof je konat, Buoh nas za sve one besede će su nan pasale prijeko ust more nagradit a more nas i kaštigat.

Ma ni forši ni brižan zajik baš za sve će se reče kriv, prije će bit da je kriva šlovekova glava, kua more mislet ol ne mislet prija nego će zajiku dua komuandu. Dobro reku da je sve vaf glave, i ono će je dobro, ma i ono će je griješno i slabo a naš zajik nima frijeni za fermat ol pustit besedu z'ust. Zajik ne more mislet, uon samo hita vanka ono će mu glava zapovijeda.

Tornajmo mi sada nazad, na početak i provuajmo špjegat će se to doguaja kada glava dade komuandu zajiku a uon reče neš za će mi rećemo da je tarokuanje. To bi bilo kada neki neš govori kuntra drugoga a to ni po sve istina, kada od nekoga govori neč će ni jušto, će se ni baš tako dogodilo ol kada jenomu govori jeno a drugomu drugo, kada jenomu govori kuntra drugoga a onda ide u njega pa mu govori kuntra onoga parvoga. Sve to dela i govori da bi nekoga klual vaf čakule. Indriomuan tenta da neka zblati, svadi ol učini manje vrijednim. Ponajveć taroču oni ki nisu suami zis sobu kuntijenti i oni kih ni voja delat ol su neč gardo fabrikali pa tentaju za to nekoga drugoga krivit. Taroču i oni ki su trišćeni i nimaju pametnejega posla, oni ki se na poslu baš i nisu spotili i oni ki se zis svojin delon baš i ne moreju pohvalit.

Tarokuja je i uon ki ni kapac suan svuoju probljem rišvolvit, ki bi moral za početak najparvo pomijest sprijed svojih vruat. Taroče i uon ki je nenavisan aš je suan kriv će nima ono će drugi imaju ol ni kapac udelat posal kako drugi i onda za zamaškarat svoje neznuanje govori kontra drugoga. Kada mu neš ne grije od ruke, kada ga ni voja delat onda mesto se ćapat dela, naučit delat, pitat, latit se posla, uon taroče i govori kuntra onoga ki to more ol znua.

Za još boje špjegat će je to tarokat, povijeć ćemo van jenu štuoriju. Bila je vaf selu jena fameja, Ivić i Antonija. Hodili su dakuordo, vrijedno delali, mučili se, daržali kuću in ordine, tijendili kampanju i bluago, svaki šolad dvua puta obarnuli i dijec lijepo zgojili. Malo po malo prez velih čakul i pretijež, skućili su se, škarbno i lijepo živeli. Njihove susede, Mare i Franica, mesto gijedal svuoju posal, posele bi se spot murvu na dvoru i tarokale. »Si videla kakove zakarpane brageše ima Ivić, karpa na karpu, kako da nimaju šoldi za nove kupit«. Franica je na to odgovorila: »Ma će ćeš Mare moja, će ne znuaš kako su ti oni inguordi. Kupila sen sir od njih, da, da, ona ti još malze, kako da mora, rekla mi je da sir ima kilo, ma nis ti ja od fčijer, šubito sen ti ga doma šla zmerit i da ti to vidiš, ni imijel nanke devedesijet dijek«. Mare se na diškuorš z'gušton latila govoreć: »A si ti videla, sve su in ofce već skotile, tri in imaju i polušići a nuan su ti dvije jalove«. »Ma će ćeš, vrah ti vavek sere na kup a i masline in sako leto rode, palna in je kamenica a radić zasluade zis dvije, tri kapjice ula, kako da in fali«. Mare je na to apena dočekala da još neč žuntua, »Da, da susedo moja, a si videla sitra, Ivić ju parnesal palni košić tarjic i šubito sve prodal a za obet su frigali muodrazi. Ja bin ih maške hitila, ma moja ih ne bi jela a njihova ti je lašna aš ti oni niš će od hrane ustuaane ne hitaju«.

Tako su tarokale i tarokale, govoreć će je i će ni i će nanke pas zis maslon ne bi pojjjel.

Ni pasala ni šetemuana i Mare je doma ustala prez kafa i šla je pitat u Franice: »Če biš mi dala ćikaricu kafa, ustala sen prez a niman ni šoldi za kupit. Uon muoj je sve stratil vaf oštarije a ja sen kupila nove koltrine«. Franica ju je pomalo škuro pogijedala i šubito našla škužu za je ne dat i rekla: »Niman ti mila moja kafa nanke za nas«. »A ben, dobro, dobro«, govori Mare: »A će biš mi mogla posudit šoldi da iden kupit?« »Ne moren ti niš dat«, šerjo je rekla Franica, gijedajuć vaf tloh, »aš nan još nisu platili one darva ke smo prodali«. I tako su šle svaka svoje dome i šubito suame zuase počele tarokat jena kuntra druge.

Antonija je kladala robu šušit i čula sve će su govorele i mužu rekla: »Sada ćemo almeno mi bit na miru duan, dvua, ma sve mi se pari da će kako i šolito, jena po jena prit u nas i pošnijet tarokat jena kuntra druge, aš to in je delo kuo in najboje grije.

ZIS ČIN JE NAJBOJA PALIENTA

Sedić pod pokrivu na hladu, nekoliko njih čakulajuć o svemu pomalo je prišlo na diškuorš od paliente.

Bluaž ih je pitual: »Kako je i sčin najboja palienta?

Toni će: »Zuame je palienta najboja z'duobrin brudetom od gruga, škarpine i još neke mješane ribe od grote«.

Bluaž stin ni bil dakordo.

Bepo će: »Palienta van je naj boja, almeno zuame, z'duobri zvaceton od juančića«.

Ni to Bluaž ni odobril.

Frane će: »A zuame palienta je najboja zis jetricu od juančića in šugeto ol zis ulitići od juančića«.

I za ovo je Bluaž rekal da ni jušto. Onda se je rijedalo više njih; ki palientu z'mlekuon, ki z'pečenu ribu (škumbrima), pa još s neči i opet se Bluaž ni složil, pa su ga pitali:

»Dobro Bluažu, s ničin nisi dakordo, onda po tebe kako je najboja palienta«? a na to je Bluaž rekal:

»Palienta van je najboja i najslaja na večer natašće«.

POP I POLICIOT

Vozeć se po putu na bičiklete, pop Antuon najde na ceste krepuanoga tovara, zame telefonin (mobitel) i zove policiju.

»Alo, je to policija«, zove pop Antuon, »čujte, na ceste kol Osora sen nabasual na krepuanoga tovara«.

Policiot, da se malo pokuaže, otiel se malo narugat s popuon.

»Dobro pope, ste mu almeno duali svijeto ule«?

Nato će pop:

»Nisen aš sen mislel da mi je dovier da najprije juavin njegovoj najbližoj rodbine«.

KAKO NUAĆ DUOBRU ŽENU

Otac je imiel dvua sina već odrasla, pa će in jeduan duan:

»Deco, zreli ste, a godišća pasuju, bilo bi vrijeme da najdete duobru i vrijednu divuojkku i da se oženite«.

A oni će ocu: »Lahko je bilo tebe ćačo oženi se, aš ti si ziel našu mater za ženu, a mi moramo nuać neku fureštu«.

ZAVET

U duavna pasana vremena kada su još brodi navigali a jidra prez motora, bili su veliki perikuli da se na muoru dogodi kua veća havarija, potuon i veća nesreća, pa mornarski život je bil vavek inperikulo. Doma bi prišal pokle više meseci, a forši i nakon leta naviguanja. Brižna ga je žena doma s ufanjen čekala. Uof put je učinila zavet ako Buoh dua da muž pride živ doma, će ju skupa puoć hodeć po skalinaha a gore do Majke Buožje na Trsat.

Z'vremeuon muž je prišal doma. Dočekali su ga svi kuntijenti i veseli. Drugi duan će žena mužu:» Znuoš Ive, učinila sen zavet, da kada tornuaš doma da ćemo puoć hodeć po skalinah na Tarsat Majke Buožje«.

Deštinali su ki duan će puoć pa je muž javil prijatelju i uputili se svi skupa da ispune ženin zavet. Žena sprijeda s krunicu v'rukah i molila, a muž s prijateljem nekoliko skalin uzuad i pomalo čakulaju.

Al inprovižo počelo je rosit, pa se žena zagarnula i pokrila po glave s kamižoton. Svi ki bi pasevali mimo njih, bi se bili obarnuli za ju pogijedat i nasmeli bi se.

Kada se akuoržila, barzo je kalala kamižot, aš kada se pokrila dvignula je kamižot a guzica nje je ostala gola, aš ni imela muduande. Osramljena se zjetikala na muža, govoreć da zuać ju ni aviertil, a muž će:»Mare moja, ma će sen ja znual kakov si ti učinila zavet, za puoć u Majke Buožje zis golu ol zis pokrijenu guzicu.

Ive Lovrić

ELIZABETA GALJANIĆ ROĐENA STUPARIĆ I VJEKOSLAV GALJANIĆ PROSLAVILI 60. GODIŠNJICU BRAKA

STOJE: KĆERKE VILENKA I AJŠA
SJEDE: SLAVLJENICI
ISKRENE ČESTITKE UREDNIŠTVA!

ŽIVOT

*Cijeli život se varti
okolo onoga će smo
i onoga će bismo uteli bit
do onoga će želimo prit,
i na kraju užit.*

*Znuamo da ni dosta
jest, spat, delat
imet dosta šodi,
Vladat, zapovedat,
imet sve će život more dat,
aš i zis svi otin
moreš vaf sebe
pruazan ustat.*

*Šlovek želi bit
ono će ni,
i imet ono
Do čega ne more prit.
Če više ima,
više bi utijel imet
i nikada dosta.*

*Teče za nekin
perfetin svijeton i perfetimi judi
ki ne ežištiju.
Na kraju kada pride do varha,
vajua se opet kalat
na zemju dole,
aš kolo grije gore, dole.*

*Svaki šlovek
svoju štuoriju od života ima,
a drugi put kada bi živijel,
od toga neč
bi kambijat utijel.*

*Kuntenat je samo uon,
ki se kuntentat umije,
i kada vavek,
sve lišo ne grije.*

*Kuntenat je i uon,
ki se mualin stvuarin veseli,
mir i dobro
svakomu želi.*

Marući Toić Badurina

PROLJEĆE

*Na sred muora škuoj
na škoju kuće, judi.
Ftići kantaju,
sunce se smeje,
kampanja zove,
proljeće je.*

*Neč se je promenilo
naše mesto se je zbudilo,
pokle dalge zime.*

*Bošak se više ne seče,
janjac za ofcu teče,
biž, bob i kumpir raste,
ofca se malze,
šparoge se pobiraju,
sve vonja po svakakove trave,
a vrijedne fčele delaju svoje.*

*Sunce dijec na igru
vanka zove,
igrajte se, skačite,
kompjuter i televiziju
malo pustite,
Uživajte na našen
najlepčen muoru i kraju,
na našen najdražen zavičaju.*

*Još samo mi judi
se zbudimo
i duobre stvuari
za naš pajiz
delat pošnimo.*

Marući Toić Badurina

KRUH

*Kruh je Božji dar
bil friški ol star.*

*Bila marenda, obed ol
vičera on ja parvi na stolu.*

*Čarni, bijeli, mali, veli
saki je dobar, ma najboji
je kad je tepal.*

Emanuel Perković 7.a

KADA BI

*Kada biš mogal vrijeme fermat
Kada biš mogal samo šekuond tornat
Kada biš videl salzu zis oka kako palzi
Kada biš videl mater, a matere više ni
Kada bi ti neki rekal da sve gubiš
I da vaf pruazno ruke pružiš,
Tada biš osjetil guorki okus života
I samo malo, malo ljepota.*

Boris Debelić Ivčić

PAŠAMETICE

*Za kruh delamo,
Za kruh živimo,
Aš od kruha živimo.*

*Za kruh udelat okuri nan,
Muka, voda, suol i kvuas,
I niš ne more jeno pres drugoga.*

*A ja van vero ne moren
Pres puoč vaf Nerezine
I vit skruoz laštre od špahera
nonine udelane pašametice.*

*Aš one vero mene čekaju,
Aš one harskaju,
Aš one se v usteh topiju.*

Ivan Glavan 7.b

KRUH

*Za dobar kruh učinit vajua:
kvuas zamutit, tijesto umesit,
kolubice učinit, pijeć šjetit i
križić zis škaricami
na kruhu prestrić.*

*Dobar friški kruh
ćemo f kardijenču zaklopit
i po potrebe na stuol
f panetijere ponudit.*

Andrija Živković 7.a

**SPOMENIMO SE NAŠIH DRUAGIH
KI VIŠE NISU S'NAMI**

Milan Lalić rođen 1922. godine

Puntarski fuoj su potpomogli:

**Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture
Uprava za otočni i priobalni razvoj**

**Jadranka d.d. Mali Lošinj
Turistička zajednica grada - Mali Lošinj
Vojno Kamalić - Belgija
Giana Prendivoi - Italija
Slavko Podmenik - Slovenija
Mario Bernabić
G. Butkovich
Bepi Marušić
Vjekoslav Galjanić**

**Leo - commerce d.o.o. - Rijeka
Puntarka nova d.o.o. - Mali Lošinj**

Sve naše cijenjene čitatelje pozivamo da svojim prilogom potpomognu izlaženje »Puntarskog fuoja«. Vaš prilog možete uplatiti na žiro-račun Zavičajnog društva »Puntari« M. Lošinj broj: 240202006-1100410077 uz naznaku - za »Puntarski fuoj«.

Vaš prilog za list kao i godišnju članarinu možete uplatiti u agenciji »Puntarka« Trg Zagazine 1, Mali Lošinj.

Pozivamo Vas da se sukladno Vašim mogućnostima uključite u akciju prikupljanja nužnih financijskih sredstava za obnovu kapele Svetog Antona na Parhavcu pored Punte Križa.

Sredstva možete uplatiti na žiro-račun Zavičajnog društva »Puntari« - Mali Lošinj, na broj: 2402006-1100410077 uz naznaku - za obnovu kapele Sv. Antona na Parhavcu.

**Zavičajno društvo »Puntari« i uredništvo »Puntarskog foja«
Vam se unaprijed zahvaljuju**

Središnja knjižnica Mali Lošinj

1950008654

